

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Právnická fakulta

Katedra trestního práva

Diplomová práce

Přípravné řízení trestní

Veronika Povolná

Plzeň 2014

**Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Přípravné řízení trestní“
zpracovala samostatně s využitím pramenů v práci uvedených.**

Plzeň, březen 2014

Veronika Povolná

Ráda bych poděkovala Doc. JUDr. Františkovi Novotnému a JUDr. Heleně Martiňákové za cenné připomínky a odborné rady při zpracování mé diplomové práce.

Obsah

1. Úvod	8
1.1. Úvod do přípravného řízení	10
1.2. Stručný historický vývoj přípravného řízení	11
1.3. Základní zásady uplatněné v přípravném řízení.....	15
1.4. Subjekty přípravného řízení	17
1.4.1. Podezřelý.....	17
1.4.2. Obviněný a obhájce.....	18
1.4.3. Poškozený.....	20
1.4.4. Svědek	20
1.4.5. Znalec	21
1.4.6. Policejní orgán.....	21
1.4.7. Státní zástupce	22
1.4.8. Soudce.....	22
1.5. Formy přípravného řízení.....	24
2. Postup před zahájením trestního stíhání	25
2.1. Zahájení trestního řízení	27
2.2. Neodkladné úkony	28
2.3. Neopakovatelné úkony	29
2.4. Operativně pátrací prostředky	30
2.4.1. Předstíraný převod.....	30
2.4.2. Sledování osob a věcí	32
2.4.3. Použití agenta.....	33
2.5. Skončení prověřování.....	35
2.5.1. Lhůty.....	35
2.5.2. Odložení nebo jiné vyřízení věci.....	36
2.5.3. Dočasné odložení trestního stíhání.....	36
3. Trestní stíhání.....	37
3.1. Zahájení trestního stíhání	37
3.2. Vyšetřování	38
3.2.1. Vyšetřovací orgány.....	39
3.2.2. Postup při vyšetřování.....	41
3.2.3. Stíhání se souhlasem poškozeného	43
3.2.4. Důkazy	45

3.2.4.1. Výslech obviněného	45
3.2.4.2. Výslech svědka	50
3.2.4.3. Konfrontace.....	53
3.2.4.4. Rekognice	53
3.2.4.5. Vyšetřovací pokus	54
3.2.4.6. Rekonstrukce.....	54
3.2.4.7. Listinné důkazy.....	55
3.2.4.8. Znalecké posudky.....	55
3.2.5. Skončení vyšetřování.....	56
3.3. Dohoda o vině a trestu.....	57
4. Zkrácené přípravné řízení.....	60
5. Rozhodnutí v přípravném řízení.....	64
5.1. Postoupení věci jinému orgánu	64
5.2. Zastavení trestního stíhání.....	64
5.3. Podmíněné zastavení trestního stíhání.....	66
5.4. Přerušování trestního stíhání.....	67
6. Dozor státního zástupce.....	68
6.1. Oprávnění a povinnosti státního zástupce.....	69
6.2. Oprávnění nejvyššího státního zástupce.....	72
6.3. Obžaloba	72
7. Závěr.....	76
8. Resumé.....	79
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:	80

1. Úvod

Přípravné řízení jakožto součást celého trestního procesu se postupem času mění, především úloha přípravného řízení prošla v průběhu let mnoho legislativními změnami. Ve své práci se zaměřím na zpracování problematiky přípravného řízení z pohledu jednotlivých fází, orgánů, které v konkrétních procesních úkonech figurují a také z hlediska samotných institutů, jež se v přípravném řízení vyskytují. Vzhledem k rozsáhlosti přípravného řízení trestního není možné se zde věnovat dopodrobna všem jejím částem, ale budu se snažit nastínit alespoň ty – dle mého názoru – nejdůležitější aspekty přípravného řízení.

Práce rozdělím do šesti kapitol, při jejichž systematizaci budu vycházet z trestního řádu.

V první kapitole se budu zabývat historií přípravného řízení a jejím vývojem až do zákonné úpravy k dnešnímu dni, výčtem nejdůležitějších zásad přípravného řízení, subjektům, které v přípravném řízení figurují, a stručně charakterizují jednotlivé formy přípravného řízení.

V druhé kapitole se budu věnovat postupu před zahájením trestního stíhání, samotnému zahájení trestního řízení, skončení prověřování a vymezím zde operativně pátrací prostředky.

Třetí kapitola bude popisovat trestní stíhání od jejího zahájení až po skončení, přičemž bych ráda vymezila jak samotné vyšetřování, orgány, jež ve vyšetřování hrají důležitou roli, podmínky postupu při vyšetřování i důkazy, které jsou nejčastěji využívány. Část budu také věnovat poměrně novému institutu, kterým je dohoda o vině a trestu.

Ve čtvrté kapitole nastíním charakteristiku zkrácené formy trestního stíhání.

V páté kapitole popíši jednotlivé formy rozhodnutí, jimiž je možné přípravné řízení trestní zakončit.

Šestá kapitola bude zasvěcená státnímu zástupci, nejvyššímu státnímu zástupci a jejich nejvýznamnějším oprávněním a povinnostem. Dále bych ráda vymezila funkci státního zástupce v přípravném řízení a v poslední řadě se budu věnovat obžalobě, k jejímuž podání je státní zástupce oprávněn.

Ke zpracování této práce použiji především platné právní předpisy, jež budou pro mou práci stěžejní, dále využiji řadu monografických zdrojů českých autorů, učebnicové publikace a články uveřejněné v právnických časopisech. Zajisté také budu

čerpat z vlastních poznatků, získaných v rámci přítomnosti u hlavního líčení u soudu a z konzultací s osobami, které se věnují oblasti trestního práva.

1.1. Úvod do přípravného řízení

Přípravné řízení je prvním procesním stádiem trestního řízení, neboli předsoudním stádiem, které slouží především k opatření podkladů pro rozhodnutí, zda má být zahájeno trestní stíhání konkrétní osoby a následně po zajištění potřebných důkazů pro rozhodnutí, zda má být podána obžaloba, či má být učiněno jiné rozhodnutí ve věci. Význam přípravného řízení spočívá ve zjištění skutečností o spáchání trestných činů, odhalení pachatelů trestných činů, vyhledání potřebných důkazů a jejich zajištění, čímž jsou opatřovány podklady pro projednání věci při hlavním líčení.¹

Přípravné řízení je zahájeno okamžikem sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedením neodkladných či neopakovatelných úkonů, které trestnímu řízení bezprostředně předcházejí. Další, nejčastější formou zahájení přípravného řízení, je vydání rozhodnutí o zahájení trestního stíhání. Přípravné řízení je zakončené podáním obžaloby, postoupením věci jinému orgánu, zastavením trestního stíhání, návrhem na potrestání.²

Dle trestního řádu lze z časového hlediska rozdělit přípravné řízení do dvou fází, kterými jsou postup před zahájením trestního stíhání, zahrnující objasnění a prověření skutečností, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin a vyšetřování, kterým se označuje úsek trestního stíhání před podáním obžaloby, návrhem na schválení dohody o vině a trestu, postoupením věci jinému orgánu nebo zastavením trestního stíhání, včetně schválení narovnání, podmíněného zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby a návrhu na schválení dohody o vině a trestu.³

Zvláštní formou přípravného řízení je zkrácené přípravné řízení, které se koná o nejméně závažných trestných činech, tj. přečinech, jimiž se označují ty trestné činy, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje 5 let. Cílem zkráceného přípravného řízení je vyhledat možné důkazy pro potřeby soudního řízení a obviněného postavit v co nejkratší době před soud.⁴

Přípravné řízení je jednou z nejdůležitějších součástí trestního řízení. Pokud jsou zjištěny skutečnosti, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, jsou zahájeny úkony trestního řízení, v rámci nichž jsou prověřovány podstatné skutečnosti ohledně

¹ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepřacované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s 536-537

² Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 1. Vydání. Praha: Leges 2010, s 450

³ §158 odst. 1, §161 odst. 1 zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁴ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 1. Vydání. Praha: Leges 2010, s 457

spáchaného trestného činu a shromažďovány důkazy, jimiž je odůvodněno trestní stíhání pachatele tohoto trestného činu.⁵

V absolutní většině případů, s výjimkou tzv. zkráceného řízení, je přípravné řízení zahajováno vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání dle §160 odst.1 TrŘ. Po zahájení trestního stíhání jsou prováděny úkony v rámci vyšetřování, během něhož většinou policejní orgán opatřuje důkazy, jež slouží jako podklad pro podání obžaloby a následné soudní řízení v rámci hlavního líčení. Ne každé zahájené trestní stíhání, s ohledem na skutečnost, že orgány činné v trestním řízení jsou povinny opatřovat důkazy sloužící ve prospěch i v neprospěch pachatele, končí podáním obžaloby k soudu. Pokud z opatřených důkazů vyplývá, že skutek, pro který trestní stíhání bylo zahájeno, není trestným činem, může státní zástupce věc postoupit jinému orgánu k přestupkovému řízení či řízení o správním deliktu nebo kárném provinění, může rovněž dojít k zastavení trestního stíhání, a to z důvodů upravených ustanovením §172 TrŘ. Ze zákonných důvodů může státní zástupce rovněž trestní stíhání přerušit.⁶

V průběhu celého přípravného řízení vykonává státní zástupce dozor nad zachováváním zákonnosti. Pokud výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení stíhané osoby (obviněného) před soud, podá státní zástupce obžalobu a společně s ní předloží kompletní spisový materiál soudu k dalšímu stádiu trestního řízení, hlavnímu líčení. Zvláštní formu přípravného řízení tvoří zkrácené přípravné řízení, v rámci něhož nedochází k vydání usnesení o zahájení trestního stíhání a na něž navazuje i zjednodušené řízení před soudem, kdy soud obvykle rozhoduje vydáním trestního příkazu.⁷

V rámci přípravného řízení jsou orgány činné v trestním řízení povinny zachovávat zejména trestněprávní předpisy, trestní řád, jenž upravuje procesní postup v trestním řízení, ale i práva stíhaných osob, z nichž velmi důležitým je právo na spravedlivý proces a právo na obhajobu.

1.2. Stručný historický vývoj přípravného řízení

Dle trestního řádu č.119/1873 ř.z. bylo přípravné řízení určené především k vytváření skutkového podkladu pro rozhodnutí, výlučně se v něm prováděly důkazy.

⁵ Hlava devátá trestního řádu.

⁶ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 1. Vydání. Praha: Leges 2010, s 476-478

⁷ Hlava desátá trestního řádu

V soudním stádiu se poté jen hodnotily a přezkoumávaly výsledky předsoudního stádia. Přípravnému řízení předcházelo stádium, které sice formálně nebylo vymezené, ale které bylo podkladem pro závěr, zda přípravné řízení vůbec zahájit, zajišťovalo podmínky pro trestní stíhání.⁸

Trestní řád č.87/1950 Sb. byl vypracován v rámci tzv. právnické dvouletky. „Přípravné řízení bylo v souladu s tehdy zastávanou koncepcí vymežováno jako stádium, jehož úkolem bylo zjistit, zda bylo podezření z trestného činu proti určité osobě do té míry odůvodněno, aby byla podána obžaloba a věc odevzdána soudu. Konalo se ve formě vyhledávání nebo vyšetřování. Vyhledávání konaly zejména orgány národní bezpečnosti, při vyšetřování pečoval o zjišťování trestných činů prokurátor.“⁹

Trestní řád č. 64/1956 Sb. přinesl mnoho změn. Především přípravné řízení mělo jen jedinou formu, a tou bylo vyšetřování, které prováděli vyšetřovatelé prokuratury a vyšetřovatelé ministerstva vnitra. Trestní řád nově upravoval institut zahájení vyšetřování, seznámení obviněného a jeho obhájce s výsledky vyšetřování a předběžné projednání obžaloby.¹⁰

Dle trestního řádu č.141/1961 Sb. bylo přípravné řízení založeno na tzv. „silném“ přípravném řízení, neboť na něm závisel výsledek dokazování v hlavním líčení, tím pádem samotné přípravné řízení často ovlivňovalo výsledek celého trestního procesu. V průběhu přípravného řízení mají být příslušnými orgány iniciativně, v co nejkratší době a co nejúplněji, objasněny všechny skutečnosti, které jsou potřebné pro posouzení případu, osoby pachatele a nároku poškozeného na náhradu škody a odhaleny příčiny vedoucí k trestné činnosti. Pokud byla věc předána soudu, musela být objasněna ve stejném rozsahu, v jakém bylo nutné ji objasnit v hlavním líčení.¹¹

Tento trestní řád, stejně jako trestní řád z roku 1956, neupravoval postup před zahájením trestního stíhání, pouze zakotvoval způsob vyřízení věci před zahájením vyšetřování, kdy bylo možné osobu podezřelou ze spáchání trestného činu zadržet, pokud byl dán některý ze zákonných důvodů vazby. Postup před zahájením trestního stíhání byl zaveden až novelou trestního řádu z. č. 57/1965 Sb., přičemž povinnost

⁸ Růžička, M., Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Lexis Nexis CZ s.r.o., 2005. s 10-13

⁹ Růžička, M., Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Lexis Nexis CZ s.r.o., 2005. s 31

¹⁰ Růžička, M., Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Lexis Nexis CZ s.r.o., 2005. s 41

¹¹ Růžička, M. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, s 219

přijímat oznámení o trestných činech a jejich vyřizování byla uložena prokurátorovi, vyšetřovateli a vyhledávacímu orgánu.¹² Další změnou bylo zavedení nové formy přípravného řízení, jímž bylo vyhledávání.^(s80)

Novela provedená zákonem č.149/1969 Sb. odstranila možnost odevzdat věc místnímu lidovému soudu a národnímu výboru k jejímu následnému projednání provinění. Další novou formou předsoudního stádia bylo zavedení institutu objasňování přečinů.¹³

Trestní řád z roku 1987 rozděloval přípravné řízení do dvou forem, a to přípravné vyšetřování a přípravné vyhledávání.

Novela trestního řádu provedená zákonem č.178/1990 Sb. společně se zrušením kategorií činů soudně trestných, odstranila také institut objasňování a zároveň byl zdůrazněn význam vyšetřování. Práva obviněného a obhájce byla výrazně posílena.¹⁴

Závažné změny týkající se vazby přinesla novela č.558/1991 Sb., přičemž rozhodování o omezování základních lidských práv a svobod bylo přeneseno na soudy, jež rozhodovaly nejen o vazbě či jiném omezení osobní svobody, ale i o nařízeních odposlechů telefonních hovorů, domovních prohlídek a jiných úkonů, které znamenají zásah do základních lidských práv a svobod.¹⁵

Zásadní změnu, týkající se postupu před zahájením trestního stíhání, přinesla novela č. 292/1993 Sb., kdy hlavní úloha policie byla přesunuta do předsoudního stádia postupu před zahájením trestního stíhání. V tomto stádiu bylo možné zajistit důkazy jen tehdy, pokud se jednalo o úkony neodkladné a neopakovatelné, v jiném případě neměly tyto úkony žádný procesní význam. Jakmile byly zjištěny skutečnosti nasvědčující tomu, že určitý trestný čin spáchala konkrétní osoba, byl policejní orgán povinen předat věc vyšetřovateli, který zahájil trestní stíhání nově zavedeným institutem sdělení obvinění. Tato novela zavedla rovněž možnost zakončit postup před zahájením trestního stíhání odložením věci.¹⁶

¹² Růžička, M., Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Lexis Nexis CZ s.r.o., 2005. s 56-58

¹³ Růžička, M., Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Lexis Nexis CZ s.r.o., 2005. s 59

¹⁴ Růžička, M., Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Lexis Nexis CZ s.r.o., 2005. s 84-85

¹⁵ Růžička, M. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, s 244

¹⁶ Růžička, M., Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Lexis Nexis CZ s.r.o., 2005. s 60-64

Další důležitou změnou bylo zrušení jedné z forem přípravného řízení, a to vyhledávání. Především se tak stalo z důvodů zjednodušení průběhu přípravného řízení. Novela trestního řádu nově vymezovala pojem přípravného řízení, které bylo definováno jako úsek od zahájení trestního stíhání, případně od provedení neodkladných nebo neopakovatelných úkonů, až do podání obžaloby, postoupení věci, přerušeni nebo zastavení trestního stíhání.¹⁷

Dle novely č. 152/1995 Sb. byl zaveden nový způsob meritorního skončení přípravného řízení, jímž byl institut narovnání, o kterém rozhodoval výlučně soud. Dalším nově zavedeným institutem bylo dočasné odložení trestního stíhání, a to v případech, byl-li takový postup nutný pro objasnění trestné činnosti spáchané ve prospěch zločinného spolčení, kdy dosud nebyla objasněna účast všech zainteresovaných osob a zahájením trestního stíhání jen některých z nich by hrozilo prozrazení a únik před trestněprávní odpovědností ostatních spolupachatelů.¹⁸

Novela trestního řádu č. 166/1998 Sb. přinesla změnu především v postupu před zahájením trestního stíhání. Státnímu zástupci byla přiznána významná oprávnění, která rozšiřovala jeho pravomoci a posilovala jeho postavení ve stádiu před přípravným řízením.¹⁹

Novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 zavedla mnoho změn, které zavedly zkrácené přípravné řízení, omezily rozsah dokazování v přípravném řízení, posílily postavení státního zástupce, zpřísnily podmínky vzetí do vazby a změnilly lhůty jejího trvání. Na základě novely dále zanikl subjekt vyšetřovatele, kterého nahradil policejní orgán, a nově byly upraveny operativně pátrací prostředky. Další zásadní změnou bylo přenesení těžiště dokazování z přípravného řízení do stádia projednání věci před soudem.²⁰

Další důležitá novela trestního řádu, týkající se přípravného řízení, byla provedena zákonem č. 193/2012, který zavedl nový způsob vyřízení věci, jímž je institut dohody o vině a trestu. Též bylo nově upraveno podmíněné zastavení a

¹⁷ Růžička, M. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, s 249-250

¹⁸ Růžička, M., Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Lexis Nexis CZ s.r.o., 2005. s 65, s 108

¹⁹ Růžička, M., Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Lexis Nexis CZ s.r.o., 2005. s 66

²⁰ Růžička, M., Přípravné řízení a stadium projednání trestní věci v řízení před soudem. Lexis Nexis CZ s.r.o., 2005. s 119-121

podmíněné odložení trestního stíhání, jakožto prostředku plnohodnotného řešení trestních věcí.

Novela č. 273/2012 nově upravovala možnost získávání technických a lokalizačních údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu pro účely trestního řízení dle § 88a TrŘ jen pro trestné činy, za které lze uložit trest odnětí svobody s horní hranicí nejméně tři léta a pro další taxativně vymezené trestné činy. Novela zároveň zavedla povinnost orgánů činných v trestním řízení informovat po skončení trestního stíhání o své činnosti osoby, kterých se získávané údaje o telekomunikačním provozu týkaly.²¹

Novela č. 45/2013 trestního řádu reagovala na nový zákon o obětech trestných činů, stanovila například povinnost orgánům činným v trestním řízení jednat s oběťmi citlivě a podrobně je informovat o jejich právech. Nově byla zařazena možnost neuvádět v trestním spise osobní údaje poškozeného. Tato novela také posílila některá práva poškozeného v rámci celého trestního řízení.

Poslední významná novela (č.105/2013), týkající se přípravného řízení, přesunula úpravu postupu při mezinárodní spolupráci do samotného zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Dále rozšířila práva obviněného, a to konkrétně právo na přetlumočení některých písemností a nově stanovila, že rozhodnutí o odsuzující i zprošťující rozsudek vydaný soudem nebo justičním orgánem členského státu Evropské unie zakládá překážku rei iudicatae.²²

1.3. Základní zásady uplatněné v přípravném řízení

Zásada řádného zákonného procesu je zakotvena v §2 odst. 1 TrŘ: „Nikdo nemůže být stíhán jinak než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví tento zákon“. Tato zásada je také garantována v čl. 8 odst. 2 LLPS jako právo na spravedlivý proces.

Další zásadou používanou v přípravném řízení je zásada legality, jež je realizovaná podáním obžaloby státním zástupcem, popř. návrhem na potrestání. Je obsažena v §2 odst. 3 TrŘ : „Státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o

²¹ zákon č.141/1962 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

²² <http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?cd=76&typ=r&zdroj=sb13105>

nichž se dozví, pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázaná, nestanoví jinak.“²³

Zásada oficiality, vyjádřená v § 2 odst. 4 TrŘ, upravuje povinnost orgánů činných v trestním řízení postupovat z úřední povinnosti. S touto zásadou je spojen požadavek, aby trestní věci byly projednány co nejrychleji, bez zbytečných průtahů a s plným šetřením občanských práv zaručených Listinou základních práv a svobod a mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázaná. Zásada oficiality je také obsažena např. v § 157 odst. 1 TrŘ, dle něhož „*Státní zástupce a policejní orgán jsou povinni organizovat svou činnost tak, aby účinně přispívali k včasnosti a důvodnosti trestního stíhání*“. V § 158 odst. 1 TrŘ je zakotvena povinnost policejních orgánů na základě vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob a orgánů, učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, zjistit jeho pachatele a činit nezbytná opatření k předcházení trestné činnosti. Ustanovení § 160 odst. 1 TrŘ ukládá povinnost policejním orgánů neprodleně zahájit trestní stíhání, pokud jsou splněny zákonné podmínky.

Ustanovení § 2 odst. 5 TrŘ představuje zásadu vyhledávací, jež speciálně upravuje postup pro přípravné řízení, podle kterého orgány činné v trestním řízení, způsobem uvedeným v zákoně i bez návrhu stran, objasňují stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede.

Na rozdíl od řízení před soudem, v němž platí zásada veřejnosti, je přípravné řízení neveřejné. Občané tak nemají právo účastnit se úkonů přípravného řízení, ani sledovat projednávání věci, a to z důvodu nutnosti ochrany dobrého jména a pověsti obviněného, neboť ve fázi přípravného řízení je nejisté, zda je obviněný opravdu vinen a orgány činné v trestním řízení jsou povinny respektovat presumpci nevinny. Dalším důvodem neveřejnosti přípravného řízení je utajení plánu vyšetřování a posloupnosti vyšetřovacích úkonů, aby se tím zamezilo případnému zmaření úkonů (např. aby pachateli trestného činu bylo zabráněno zničení či poškození důkazu, dokud nebudou provedeny).²⁴

Zásada materiální pravdy představuje povinnost orgánů činných v trestním řízení postupovat v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v zákoně a za

²³ § 2 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

²⁴ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepřacované a doplněné vydání. Praha : C.H.Beck, 2007, s 541-542

součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí.²⁵

Ačkoli zásada obžalovací uvedená v trestním řádu směřuje zejména k řízení před soudem, je důležitá i pro přípravné řízení, a to vzhledem k tomu, že na jejím základě je celkově uspořádán trestní proces. Důsledkem obžalovací zásady je rozdělení procesních funkcí mezi různé procesní subjekty. Obžalobu nebo návrh na potrestání (která je jednou z možností zakončení přípravného řízení) je oprávněn podat pouze státní zástupce. Zpětvzetí obžaloby je možné až do závěrečné porady soudu prvního stupně, poté jen se souhlasem obžalovaného.²⁶

Zásada zajištění práva na obhajobu je garantovaná nejen trestním řádem, ale zejména Listinou základních práv a svobod, dle níž má každý právo na pomoc právního zástupce. Každý obviněný má právo na obhájce, kromě případů tzv. nutné obhajoby, s výjimkou ustanovení § 36a TrŘ, se může obviněný rozhodnout, zda se bude hájit sám nebo využije pomoci obhájce. Zatímco v případech tzv. nutné obhajoby mu musí být obhájce zajištěn i v případech, kdy si sám nějakého nezvolí na plnou moc, v ostatních případech si musí obviněný svého obhájce zvolit na plnou moc sám.²⁷

Důležitou zásadou je zásada presumpce neviny, dle níž je třeba na každého pohlížet jako na nevinného až do okamžiku, dokud mu není pravomocným rozsudek prokázána vina. Rovněž tato zásada je vedle ustanovení § 2 odst. 2 TrŘ garantována Listinou základních lidských práv a svobod.

1.4. Subjekty přípravného řízení

1.4.1. Podezřelý

Podezřelou osobou je ten, kdo byl zadržen a dosud proti němu nebylo zahájeno trestní stíhání. Osobu podezřelou lze zadržet za podmínek ustanovení § 76 odst. 1 TrŘ. Procesní postavení osob podezřelé má rovněž pravděpodobný pachatel, vůči němuž je vedeno zkrácené přípravné řízení, a to od okamžiku zahájení jeho výslechu do podání návrhu na potrestání k soudu. Při výslechu osoby podezřelé se přiměřeně užijí

²⁵ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s. 66-69

²⁶ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s. 62-63

²⁷ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s. 74-76

ustanovení o právech osoby obviněné. Ve zkráceném přípravném řízení má podezřelý stejná práva jako obviněný.

1.4.2. Obviněný a obhájce

Procesní postavení osoby obviněné vzniká teprve okamžikem zahájení trestního stíhání podle § 160 odst. 1 TrŘ. Před prvním výslechem musí být obviněný řádně poučen o jeho právech a povinnostech.

Obviněný má právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, jež se mu kladou za vinu, a k důkazům o nich, není však povinen vypovídat. Může uvádět okolnosti a důkazy, které slouží k jeho obhajobě, činit návrhy a podávat žádosti a opravné prostředky. Má právo zvolit si obhájce a radit se s ním kdykoliv v průběhu úkonů trestního řízení, nemůže se s ním však radit o tom, jak odpovědět na již položenou otázku. Má právo být vyslýchán v přítomnosti svého obhájce a žádat, aby se jeho obhájce účastnil úkonů přípravného řízení. Pokud je obviněný ve vazbě nebo ve výkonu trestu, má právo radit se s obhájcem bez přítomnosti další osoby.²⁸

Jestliže obviněný osvědčí, že nemá dostatek prostředků na úhradu nákladů obhajoby, má nárok na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu.

Vedle práva obviněného na obhajobu, kdy každý má právo zvolit si obhájce a využít právní pomoci advokáta, jsou v trestním řádě upraveny případy tzv. nutné obhajoby, tedy situace, kdy obviněný musí mít obhájce již v přípravném řízení a pokud si tohoto sám nezvolí, musí mu být obhájce soudem ustanoven. Nutnou obhajobu upravuje ustanovení § 36 TrŘ, dle něhož musí mít obviněný obhájce v případech:

1. a) pokud je ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu ochranného opatření, v rámci něhož je zbaven osobní svobody, nebo na pozorování ve zdravotnickém ústavu

b) je-li zbaven nebo omezen způsobilosti k právním úkonům

c) je-li vedeno řízení proti uprchlému, tzn. řízení v nepřítomnosti obviněné osoby

d) při sjednávání dohody o vině a trestu.

2. O nutnosti mít obhájce může být rovněž rozhodnuto v případech, v kterých v přípravném řízení státní zástupce s ohledem na tělesné nebo duševní vady obviněného má pochybnosti o jeho způsobilosti se náležitě hájit.

²⁸ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.Beck, 2003, s 308

3. Pokud je obviněný stíhán pro trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí převyšující 5 let, jedná se rovněž o případ tzv. nutné obhajoby, kdy obviněný musí mít obhájce již v přípravném řízení.²⁹

Novelou trestního řádu č.456/2011 byla zákonná úprava nutné obhajoby pozměněna ustanovením § 36b, dle něhož i v případech důvodu nutné obhajoby s ohledem na horní hranici trestu odnětí svobody stíhaného trestného činu nad 5 let se obviněný může obhájce vzdát, s výjimkou případu, kdy za trestný čin, pro který je stíhán, lze uložit výjimečný trest. Toto vzdání se obhájce může obviněný učinit pouze výslovným písemným prohlášením nebo ústně do protokolu u orgánu činného v trestním řízení, takové prohlášení však musí být učiněno za přítomnosti obhájce a po předchozí poradě s ním. Prohlášení může obviněný kdykoliv vzít zpět a pokud tak učiní, nemůže se následně obhájce znovu vzdát.

Stejně jako obviněný, má jeho obhájce právo za tohoto činit návrhy, podávat žádosti a opravné prostředky. Obhájce má rovněž právo nahlížet do spisového materiálu a zúčastnit se všech úkonů trestního řízení. Ve výjimečných případech může v přípravném řízení právo nahlédnutí do spisu státní zástupce nebo policejní orgán odepřít, a to ze závažných důvodů. Často se tak v praxi děje na počátku trestního stíhání z důvodů taktických, kdy podkladem pro zahájení trestního stíhání bývají odposlechy telefonních hovorů, sledování osob a věcí, předstíraný převod či jiné operativně pátrací prostředky a policejní orgán nechce obviněnému před jeho výslechem či před prvotními úkony poskytnout všechny informace, které k jeho trestné činnosti má, čímž chce zřejmě předejít možné úpravě jeho výpovědi v kontextu s opatřenými důkazy, či jiným způsobem ovlivnit opatřování dalších důkazů. Důvodem ale rovněž může být i skutečnost, že důkazy opatřené operativně pátracími prostředky či odposlechy telekomunikačního provozu, v tomto počátečním stádiu trestního stíhání jsou stále vedeny v tzv. režimu utajení, který jejich poskytnutí dalším osobám neumožňuje.³⁰

Obviněný i obhájce má právo si na vlastní náklady pořizovat kopie spisu a na počátku každého úkonu si předem vyžádat kopii protokolu, čemuž jsou trestní orgány povinny vyhovět s výjimkou případů, kdy to z technických důvodů není možné.

²⁹ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.Beck, 2003, s 319-320

³⁰ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.Beck, 2003, s 317-318

1.4.3. Poškozený

Zákonná definice upravuje poškozeného jako osobu, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma nebo na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil. Poškozený má právo činit návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisu, zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo schválení dohody o vině a trestu a před skončením řízení se k věci vyjádřit.³¹

Dalším významným oprávněním poškozeného je možnost podání stížnosti proti usnesení o zastavení trestního stíhání (§ 172 odst. 3 TrŘ). O všech svých právech a povinnostech musí být poškozený poučen již v přípravném řízení.

Pokud byla poškozenému způsobena trestným činem škoda nebo nemajetková újma, má právo navrhnout, aby v odsuzujícím rozsudku byla obžalovanému uložena povinnost tuto škodu či nemajetkovou újmu nahradit a vydat bezdůvodné obohacení. Návrh musí být odůvodněn a požadovaná výše náhrady škody musí být poškozeným doložena.

Zvláštní práva jsou přiznána poškozenému, který byl obětí trestného činu podle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, a to především právo v kterémkoliv stádiu trestního řízení učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na jeho dosavadní život.

1.4.4. Svědek

Svědka lze definovat jako osobu „rozdílnou od obviněného, která byla vyzvána orgánem činným v trestním řízení, aby jako svědek vypovídal o skutečnostech, které vnímal svými smysly“.³² Aby byl svědek subjektem trestního řízení, musí uplatňovat svůj vlastní procesní zájem formou uplatnění nároku na svědečné. V jiných případech, kdy pouze vypovídá o skutečnostech, které vnímal svými smysly, postavení subjektu řízení nemá.³³

³¹ §43 zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

³² Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 1. Vydání. Praha: Leges 2010, s 371

³³ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s 164

1.4.5. Znalec

Pokud je během přípravného řízení nutné objasnit některé důležité skutečnosti nezbytné pro rozhodnutí, ke kterým je potřeba odborných znalostí, přibere orgán činný v trestním řízení znalce, aby na základě svých odborných znalostí tyto skutečnosti objasnil. Při výběru znalce se hledí na to, zda tato osoba s ohledem na svůj poměr k obviněnému, osobám zúčastněným nebo k věci trestního řízení, není podjatá. Pokud se objasňují zvláště důležité skutečnosti, lze přibrat znalce dva. Na základě zákona č.36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících musí být osoba znalce zapsána v seznamu znalců. Výjimečně je možné odborné vyjádření požadovat od jiné fyzické nebo právnické osoby, která, ačkoliv není zapsána v seznamu znalců, má potřebné odborné předpoklady pro posouzení věci.³⁴

1.4.6. Policejní orgán

V přípravném řízení spočívá činnost policejního orgánu především v přijímání a prověřování oznámení a podnětů o skutečnostech, nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Další povinností policejního orgánu je konat všechna potřebná šetření a opatření, aby byly tyto skutečnosti odhaleny a zároveň má její činnost směřovat k odhalení pachatele. V rámci provádění úkonů přípravného řízení je policejní orgán vázán pokyny státního zástupce, který nad jeho úkony vykonává dozor. Pokud jsou dány předpoklady pro zahájení úkonu trestního řízení, policejní orgán o tom sepíše záznam, který musí obsahovat skutkové okolnosti, pro které řízení zahajuje a způsob, kterým se o nich dověděl. V rámci objasňování a prověřování skutečností je policejní orgán oprávněn opatřit nezbytné podklady, vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob, popřípadě žádat odborné vyjádření a znalecké posudky. Úloha policejního orgánu dále spočívá v obstarávání potřebných podkladů, provádění ohledání věci a místa činu, pořizování zvukových a obrazových záznamů osob, snímání daktyloskopických otisků, zadržení podezřelé osoby, provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů.³⁵

V případě, že policejní orgán shledá trestní stíhání nepřipustné nebo neúčelné, či nezjistí skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání, věc odloží. Nejde-li ve věci o podezření z trestného činu a nelze-li věc vyřídit jinak, odevzdá věc jinému příslušnému

³⁴ §105 zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

³⁵ §158 zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

orgánu (§ 159a TrŘ). Tímto policejní orgán vykonává tzv. diskreční pravomoc, kterou může ovlivňovat selektivní procesy trestního řízení.³⁶

V rámci vyšetřování postupuje policejní orgán z vlastní iniciativy, a to takovým způsobem, aby byly co nejrychleji v potřebném rozsahu vyhledány důkazy k objasnění všech základních skutečností důležitých pro posouzení případu včetně osoby pachatele a následku trestného činu.³⁷

1.4.7. Státní zástupce

Státní zastupitelství je soustava úřadů státu, určených k zastupování státu při ochraně veřejného zájmu ve věcech svěřených do jeho působnosti.³⁸

Státní zastupitelství je orgánem veřejné žaloby v trestním řízení, vykonává dozor nad dodržováním právních předpisů v místech výkonu vazby, trestu odnětí svobody a v jiných místech, kde je v souladu se zákonem omežována osobní svoboda. Hlavním úkolem státního zástupce v přípravném řízení je výkon dozoru nad zachováváním zákonnosti policejních orgánů či jiných orgánů pověřených prováděním úkonů trestního řízení, které je obvykle zakončeno podáním obžaloby k soudu, přičemž funkci veřejného žalobce v České republice vykonává výlučně státní zástupce.³⁹

1.4.8. Soudce

K provádění úkonů v přípravném řízení je příslušný okresní soud, v jehož obvodě je činný státní zástupce, který podal příslušný návrh, tzn. příslušnost soudu zakládá státní zástupce, a to pro celé přípravné řízení (příslušnost soudu trvá po celou dobu přípravného řízení), s výjimkou postoupení věci z důvodu příslušnosti jiného státního zástupce, který je činný mimo obvod soudu⁴⁰

V přípravném řízení činí soud veškeré úkony na návrh státního zástupce. Úkony prováděné soudem jsou taxativně stanoveny trestním řádem, mezi nejdůležitější pravomoci soudu v přípravném řízení patří:

- § 33 odst. 2 - rozhodování o nároku obviněného na bezplatnou obhajobu nebo za sníženou odměnu

³⁶ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s 548

³⁷ §164 odst. 1 zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

³⁸ §1 zákona č. 283/1993 Sb. o státním zastupitelství

³⁹ §4 zákona č. 283/1993 Sb. o státním zastupitelství

⁴⁰ §26 zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

- § 37a odst. 1, 3 - rozhodování o vyloučení advokáta jako zvoleného obhájce z obhajování
- § 39, § 40, § 40a - ustanovení obhájce a jeho zrušení, zproštění obhájce povinnosti obhajovat
- § 51a odst. 1,4,5 – rozhodování o tom, zdá má poškozený nárok na bezplatnou právní pomoc poskytovanou zmocněncem, ustanovení advokáta zmocněncem poškozeného a zproštění povinnosti zastupovat poškozeného
- § 68 - rozhodování o vzetí do vazby
- § 69 odst. 1 - vydávání příkazu k zatčení
- § 73, § 73a – rozhodování o nahrazení vazby zárukou, dohledem, slibem, peněžitou zárukou
- § 74a odst. 1 – rozhodování o omezení obviněného ve výkonu trestu
- § 77 odst. 2 – rozhodování o zadržené osobě
- § 83 odst. 1 – nařízení domovní prohlídky
- § 88 odst. 2 – nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu
- § 146a, § 66 odst. 1 – rozhodování o stížnosti proti rozhodnutí o zajištění osob a majetku a o uložení pořádkové pokuty
- § 158e odst. 4 - povolení použití agenta
- § 384 odst. 1 – vydávání mezinárodního zatýkacího rozkazu

V prvním stupni rozhoduje v přípravném řízení soudce a to zásadně bez jednání. Ve druhém stupni rozhoduje senát v neveřejném zasedání. K některým úkonům, prováděným jinými orgány činnými v trestním řízení, je nutná účast soudce, je tomu tak například při provádění neodkladných nebo neopakovatelných úkonů, spočívajících ve výslechu svědka nebo rekognici, přičemž soudce odpovídá za zákonnost provedení těchto úkonů. V jiných případech, jako je sledování osob a věcí (je-li sledováním zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství atd.) nebo k použití agenta, je nutné předchozí povolení soudce.⁴¹

⁴¹ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 1. vydání. Praha: Leges 2010, s 465-467

1.5. Formy přípravného řízení

Přípravné řízení lze rozdělit na tři formy, které jsou rozdílné z hlediska podmínek, za kterých je možné řízení konat, z hlediska rozsahu opatřovaných a prováděných důkazů, z hlediska závažnosti trestných činů, jichž se přípravné řízení týká, z časového hlediska a také z hlediska způsobu ukončení řízení. Podle kritéria závažnosti trestných činů se přípravné řízení dělí na standardní přípravné řízení, rozšířené přípravné řízení a zkrácené přípravné řízení.

Standardní přípravné řízení lze vymezit negativně, a to tak, že se týká všech trestných činů, které nespádají do rozšířené nebo zkrácené formy přípravného řízení. Tato forma přípravného řízení může, ale nemusí, být zakončena zahájením trestního stíhání, jemuž předchází postup před zahájením trestního stíhání. V případě, že k zahájení trestního stíhání dojde, přichází na řadu další fáze, a tou je vyšetřování.

Rozšířené přípravné řízení se týká vyšetřování trestných činů, o nichž koná řízení v prvním stupni krajský soud (§ 168 TrŘ). Postup ve stádiu před zahájením trestního stíhání je stejný jako ve standardním přípravném řízení. Na rozdíl od standardního přípravného řízení zde vždy dochází k zahájení trestního stíhání.

Zkrácené přípravné řízení přichází v úvahu u méně závažných trestných činů, na které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující pět let a o kterých v prvním stupni rozhoduje okresní soud. Zároveň musí být splněny další podmínky, a to, že podezřelý musí být přistižen při činu nebo bezprostředně po něm anebo v průběhu prověřování trestního oznámení musí být zjištěny skutečnosti, které odůvodňují zahájení trestního stíhání a lze mít důvodně za to, že podezřelého bude možné postavit před soud ve lhůtě dvou týdnů.⁴² Zkrácené přípravné řízení zpravidla končí v momentě, kdy je návrh státního zástupce na potrestání doručen soudu, tedy až po skončení samotného přípravného řízení.⁴³

⁴² §179a zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁴³ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepracované a doplněné vydání. Praha : C.H.Beck, 2007, s 553

2. Postup před zahájením trestního stíhání

Cílem postupu před zahájením trestního stíhání je odhalování a prověřování skutečností, které důvodně nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, a získání podkladů pro zahájení trestního stíhání.⁴⁴ Od stádia přípravného řízení se liší především tím, že činnost policejního orgánu je zásadně neprocesního charakteru. Postup před zahájením trestního stíhání slouží především jako určitý „filtr“ ve vztahu k přípravnému řízení.⁴⁵

Postup před zahájením trestního stíhání je upraven v hlavě deváté trestního řádu (§ 158 - § 159b TrŘ). S ohledem na ustanovení § 12 odst. 10 TrŘ a na zavedené zkrácené přípravné řízení se postup před zahájením trestního stíhání stal součástí přípravného řízení. Základním účelem postupu před zahájením trestního stíhání je shromáždit podklady nezbytné pro rozhodnutí, zda na základě určitého podnětu dojde k zahájení trestního stíhání. V tomto stádiu trestního řízení jsou policejní orgány a státní zástupci povinni přijímat podněty k trestnímu stíhání a zabývat se jimi. Toto stádium přípravného řízení je součástí trestního řízení, které bývá zahájeno buď formálně sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 TrŘ nebo provedením potřebných neodkladných nebo neopakovatelných úkonů.

Postup před zahájením trestního stíhání lze rozdělit do několika fází:

- 1) podnět k trestnímu stíhání
- 2) vyřízení podnětu
- 3) prověřování a objasňování skutečností, které zakládají podezření o spáchání trestného činu
- 4) skončení prověřování⁴⁶

Podnětem k trestnímu řízení bývají nejčastěji trestní oznámení, která mohou podávat státní orgány, fyzické osoby i právnické osoby. Orgány činné v trestním řízení posuzují veškerá podání podle jejich obsahu, nikoli podle označení, proto i podání, jejichž smyslem není primárně podání trestního oznámení, jež ale obsahují skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, jsou povinny prověřit. Takovýto podnět může vzniknout i bez aktivního přičinění oznamovatele, například nálezem

⁴⁴ §160 odst. 1 zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁴⁵ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepřacované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s.520-521

⁴⁶ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepřacované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007 s 566

poškozeného objektu, který vykazuje známky spáchání trestného činu. Samotné trestní oznámení není důkazem v trestním řízení a nemůže sloužit jako důkaz, o který by orgán činný v trestním řízení opřel své rozhodnutí o skutkovém stavu věci.⁴⁷

Policejní orgány jsou povinny ze zákona získané podněty urychleně vyřídit. Hrozí-li nebezpečí z prodlení, je nezbytné provést neodkladné či neopakovatelné úkony. Pokud podnět obdrží nepříslušný orgán, předá jej neprodleně k vyřízení policejnímu orgánu, jenž je k vyřízení věci příslušný. V případě, že z podnětu vyplývají skutečnosti odůvodňující podezření, že byl spáchán trestný čin a tyto skutečnosti je třeba blíže objasnit, včetně zjištění jeho pachatele, sepíše policejní orgán záznam o zahájení úkonů trestního řízení dle § 158 odst. 3 TrŘ. Pokud se o podezření z trestného činu ani přestupku, případně jiného deliktu, nejedná, policejní orgán věc odloží. Jestliže již samotné oznámení dostatečně odůvodňuje závěr, že byl spáchán trestný čin konkrétní osobou, je nezbytné předat věc policejnímu orgánu, který je oprávněn konat vyšetřování a tento ihned rozhodne o zahájení trestního stíhání konkrétní osoby.⁴⁸

V zákonem stanovených případech, zejména při přistižení podezřelého přímo při činu nebo bezprostředně po jeho spáchání, jedná-li se o přečiny, rozhodne policejní orgán o konání zkráceného přípravného řízení a sepíše záznam o zahájení úkonů trestního řízení, případně provede neodkladné a neopakovatelné úkony.⁴⁹

Primárním smyslem postupu před zahájením trestního stíhání je prověření a objasnění skutečností, nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a opatření dalších poznatků zejména k osobě jeho pachatele. V rámci prověřování jsou vyhledávány potencionální důkazy, jež jsou však fakticky prováděny až v řízení před soudem. Před zahájením trestního stíhání lze provést důkazy, jež budou použitelné v soudním řízení, pouze v omezených případech, jedná se o neodkladné a neopakovatelné úkony, provedené v přítomnosti soudce a lze rovněž obstarávat věcné a listinné důkazy, odborná vyjádření a znalecké posudky. V této fázi řízení obvykle policejní orgány vyžadují od fyzických a právnických osob a státních orgánů vysvětlení, vyžadují odborná vyjádření a znalecké posudky, opatřují potřebné podklady, zejména písemné materiály, provádějí ohledání věci a místa činu, při kterém zajišťují stopy trestného činu, vydávají rozhodnutí a opatření o vydání a odnětí věci, zajištění

⁴⁷ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s 567-567

⁴⁸ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s 569-570

⁴⁹ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s 570

peněžních prostředků na účtu u banky, zajištění zaknihovaných cenných papírů, zajištění nemovitosti či jiné majetkové hodnoty nebo náhradní hodnoty. Orgány činné v trestním řízení jsou oprávněny v rámci prověřování při splnění zákonných podmínek pořizovat zvukové a obrazové záznamy a konat úkony ke zjištění totožnosti osoby, provádět prohlídku těla, zadržet zásilku, tuto otevřít či zaměnit, či provádět sledování osoby či zásilky. Významným důkazním prostředkem v trestním řízení jsou odposlechy a záznamy telekomunikačního provozu, které se rovněž v převážné míře zajišťují v rámci prověřování před zahájením trestního stíhání. Obsah takových záznamů telekomunikačního provozu a zajištěných odposlechů lze považovat za jeden z primárních a důkazně velmi důležitých důkazních prostředků, o něž je v trestní praxi čím dál častěji opíráno meritorní rozhodnutí. V rámci postupu před zahájením trestního stíhání tvoří významnou součást použití operativně pátracích prostředků, jimiž je předstíraný převod, sledování osob a věcí a použití agenta.⁵⁰

Pokud ve fázi prověřování podnětů byly zjištěny skutečnosti odůvodňující zahájení trestního stíhání konkrétní osoby, dojde k předání věci policejnímu orgánu oprávněnému konat vyšetřování, který trestní stíhání zahájí vydáním usnesení dle § 160 odst. 1 TrŘ. Jestliže se nejedná o podezření z trestného činu, státní zástupce nebo policejní orgán věc usnesením odloží nebo ji odevzdá příslušnému orgánu k projednání jiného deliktu. Pokud je nutné opatřovat další důkazy k zadokumentování trestné činnosti páchané organizovanou zločineckou skupinou, k objasnění jiného úmyslného trestného činu nebo zjištění dalších pachatelů, lze trestní stíhání dočasně odložit, aby zahájením trestního stíhání nedošlo ke zmaření dalších případných důkazů.⁵¹

2.1. Zahájení trestního řízení

Trestním řízením se podle § 12 odst. 10 zákona č.141/1961 rozumí řízení podle tohoto trestního řádu. Trestní řízení zahrnuje trestní stíhání až do pravomocného meritorního ukončení věci. Součástí trestního stíhání je přípravné řízení, coby úsek řízení podle TrŘ od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, pokud takové úkony nebyly provedeny,

⁵⁰ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s 571-584

⁵¹ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s 585-590, §159-§159b zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

zahrnuje přípravné řízení úsek trestního řízení od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání nebo jiného rozhodnutí ukončujícího přípravné řízení, objasňování a prověřování skutečností, jež nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin a úsek vyšetřování.⁵²

Trestní řízení zahrnuje veškerý proces, který upravuje trestní řád. Trestní řízení je zahájeno záznamem o zahájení úkonů trestního řízení, který sepíše policejní orgán dle § 158 odst. 3 TrŘ a v němž uvede skutkové okolnosti, pro které řízení zahajuje a způsob, odkud tyto okolnosti zjistil. Opis tohoto záznamu policejní orgán zašle do 48 hodin státnímu zástupci. V rámci objasňování a prověřování skutečností, které důvodně nasvědčují spáchání trestného činu, policejní orgán opatřuje potřebné podklady a vysvětlení a zajišťuje stopy trestného činu.

Policejní orgán je oprávněn vyžadovat vysvětlení, odborná vyjádření, obstarávat písemné materiály a potřebné podklady, provádět ohledání místa činu a ohledání věci, vyžadovat provedení krevní zkoušky včetně odběru potřebného biologického materiálu, pořizovat zvukové a obrazové záznamy osob, snímat daktyloskopické otisky, provádět prohlídku těla.⁵³

Trestní řízení je rovněž zahájeno provedením neodkladného nebo neopakovatelného úkonu, jemuž z důvodu nebezpečí z prodlení nepředcházelo sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení. V takovém případě musí policejní orgán záznam o zahájení úkonů trestního řízení sepsat po provedení potřebných neodkladných a neopakovatelných úkonů.⁵⁴

2.2. Neodkladné úkony

Neodkladné úkony jsou v trestním řádu definovány v § 160 odst. 4 jako úkony, které vzhledem k nebezpečí jejich zmaření, zničení či ztráty důkazu nesnesou odkladu do doby, než bude zahájeno trestní stíhání. Do protokolu o provedení neodkladného úkonu je třeba uvést skutečnosti, na základě kterých se jedná o neodkladný úkon. Zničení nebo ztráta důkazu je zde myšlena jako nositel informace či informace samotná

⁵² §12 odst.10 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁵³ §158 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁵⁴ § 158 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

jako důkaz, nikoliv úkon jako takový. Neodkladnost úkonu se vztahuje k okamžiku zahájení trestního stíhání.

Výčet neodkladných úkonů není v zákoně výslovně uveden, avšak komentář k trestnímu řádu uvádí jejich podrobnější výčet⁵⁵. Mezi neodkladné úkony se řadí výslech osoby mladší 15 let, osoby, u které jsou pochybnosti ohledně jejího psychického stavu z hlediska schopnosti řádně vnímat, zapamatovat si nebo reprodukovat, svědka, na kterého by mohl být vyvíjen nátlak pro jeho výpověď. O neodkladný úkon jde rovněž v případě výslechu svědka, jehož život je vážně ohrožen či umírá, cizince nebo osoby bez státní příslušnosti, dále osoby, která odjíždí dlouhodobě do ciziny. Dále se může jednat o přibrání znalce, zejména k prohlídce a pitvě mrtvolky a její exhumaci, ohledání místa, prohlídku těla a odběru krve, zadržení osoby podezřelé ze spáchání trestného činu, vydání a odnětí věcí, domovní prohlídku, osobní prohlídku, vstup do obydlí a na pozemek, odposlech a záznam telekomunikačního provozu.

Jestliže prověření věci vyžaduje provedení neodkladného nebo neopakovatelného úkonu, spočívajícího ve výslechu svědka nebo v rekognici, podmínkou pro jeho další procesní použitelnost v rámci dokazování po zahájení trestního stíhání je účast soudce u takového úkonu, který se úkonu účastní na návrh státního zástupce a garantuje zákonnost jeho provedení. Soudci nepřisluší přezkoumávat splnění podmínky neodkladnosti nebo neopakovatelnosti takového úkonu (§ 158a TrŘ).

2.3. Neopakovatelné úkony

Neopakovatelný úkon trestní řád definuje v § 160 odst. 4 jako *takový úkon, který nebude možno před soudem provést*. Rovněž je třeba v protokolu uvést, na základě jakých skutečností je úkon považován za neopakovatelný.

Stejně jako u neodkladných úkonů může jít v případě neopakovatelných úkonů o výslech osob, svědka či poškozeného, osoby mladší 15 let aj. Jako hlavní příklad neopakovatelného úkonu bych uvedla rekognici, která je ze své povahy zásadně neopakovatelný úkon a dále např. konfrontaci. Neopakovatelnost rekognice spočívá v obavě, že poznávající osoba poté, co již jednou v rámci rekognice měla možnost pozorovat poznávanou osobu, bude touto skutečností ovlivněna a v případě opakování

⁵⁵ Šámal, P. ; Baxa, J.; Gřivina, T. a kol. Trestní řád. Komentář. I. Díl. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. s 293 – 1294

takového úkonu označí nikoli osobu, jíž vnímala v souvislosti s prošetřovanou událostí, ale v souvislosti s původní rekognicí.

2.4. Operativně pátrací prostředky

Operativně pátrací prostředky jsou uplatňovány v rámci operativně pátrací činnosti policejních orgánů, která je uskutečňována podle trestního řádu. Tato činnost je realizovaná speciálními prostředky a metodami, které jsou ve většině případů utajované. Policejní orgány zahajují svou činnost na základě podnětů, které mají charakter výrazně neurčité povahy a druhu. Cílem operativně pátrací činnosti je odhalení trestných činů a jejich objasnění, pátrání po osobách a věcech a zabránění trestné činnosti.⁵⁶

Policejní orgán konající operativně pátrací činnost musí být pověřen příslušným ministrem, kterým je ministr vnitra, ministr spravedlnosti nebo ministr financí. Jde-li o úkony útvaru Policie ČR je nutné pověření policejním prezidentem, činí-li úkony Generální inspekce bezpečnostního sboru je potřebné pověření jejím ředitelem, stejně tak i v případě útvaru Bezpečnostní informační služby a útvaru Úřadu pro zahraniční styky a informace je potřebné pověření ředitelem. Operativně pátracími prostředky se dle trestního řádu rozumí předstíraný převod, sledování osob a věcí a použití agenta.⁵⁷

Použití operativně pátracích prostředků je možné jen v případě, pokud není možné sledovaného účelu dosáhnout jinými prostředky, popřípadě pokud by použitím těchto jiných prostředků bylo možné dosáhnout sledovaného cíle jen s velkými obtížemi. Operativně pátrací prostředky lze použít pouze pro získání skutečností důležitých pro trestní řízení a nesmí jimi být omezovány práva a svobody ve větší míře, než je nezbytně nutné pro účely trestního řízení.⁵⁸

2.4.1. Předstíraný převod

Pojmem předstíraný převod se rozumí předstírání koupě, prodeje nebo jiného způsobu převodu předmětu plnění včetně převodu věci, k jejímuž držení je potřeba

⁵⁶ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s 247

⁵⁷ §158b odst. 1 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁵⁸ §158b odst. 2 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

zvláštní povolení, jejíž držení je dle zákona nepřipustné, věci pocházející z trestné činnosti nebo věci určené ke spáchání trestného činu.⁵⁹

K provedení předstíraného převodu je nutný souhlas státního zástupce, a to zásadně v písemné formě. Výjimku tvoří záležitosti, které nesnesou odkladu, avšak i zde je nutné dodatečné povolení státního zástupce, o něž je policejní orgán povinen požádat ihned po provedení předstíraného převodu. V případě, že státní zástupce nedá do 48 hodin k úkonu dodatečný souhlas, musí policejní orgán provádění předstíraného převodu ukončit a zároveň získané informace, které v souvislosti s předstíraným převodem obdržel, nesmí nijak použít. Po ukončení úkonů předstíraného převodu je policejní orgán povinen sepsat záznam o jeho provedení a do 48 hodin jej doručit státnímu zástupci, který přezkoumává, zda byl úkon proveden zákonem stanoveným způsobem. Označení orgánu, spisová značka, označení trestní věci, popis skutkového děje a identifikace osoby, jíž se provádění předstíraného převodu týkalo, je nezbytnou součástí záznamu.⁶⁰ Smyslem předstíraného převodu je získání důkazů, prokazujících pachateli spáchání trestného činu. Např. v případě projednávaném u Obvodního soudu pro Prahu 2 pod č.j. 2 T 222/2008 získal policejní orgán informaci, že pachatel P.V. a F.O. prodávají odcizená motorová vozidla a policista, vystupující pod smyšleným jménem Kalina, vydávající se za zájemce o koupi odcizeného vozidla, si s pachateli domluvil schůzku na parkovišti u Makra v Průhonicích - Čestlicích, při níž mělo dojít k předvedení a koupi vozidla, přičemž průběh této schůzky byl zaznamenán použitým odposlouchávacím zařízením a přímo na místě došlo k zásahu policie a zadržení pachatelů. Podmínkou zákonnosti předstíraného převodu je m.j. skutečnost, že aktivita policie nesmí být součástí trestněprávního jednání do té míry, že by se na trestnosti činu přímo podílela či spáchání takového činu svou aktivitou iniciovala – např. situace, kdy by taková osoba požadovala dodání konkrétního, dosud neodcizeného vozidla, k jehož odcizení by došlo v podstatě až na jeho objednávku a kdy by bez tohoto aktivního přičinění k odcizení vozidla vůbec nedošlo.

⁵⁹ §158c odst. 1 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁶⁰ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s 833-834

2.4.2. Sledování osob a věcí

V rámci sledování se získávají poznatky o osobách a věcech způsobem utajovaným, a to za pomoci technických nebo jiných prostředků. Trestní řád rozlišuje tři formy sledování osob a věcí.⁶¹

První formou je sledování bez pořizování záznamů, výsledky této formy ovšem nelze v dalším stádiu řízení využít jako důkaz.⁶² O takovémto sledování musí být sepsán protokol při splnění všech zákonných podmínek ohledně náležitostí protokolu, důkazní použití výsledku této formy sledování lze zajistit formou výslechu osob, které sledování prováděly, v procesním postavení svědka.

Druhou formou je sledování s pořizováním zvukových, obrazových nebo jiných záznamů, jež je možné jen se souhlasem státního zástupce, vyjma situace, kdy ten, do jehož práv a svobod má být sledováním zasáhnuto, s těmito úkony souhlasí, v tom případě takovýto souhlas může nahradit povolení státního zástupce. Souhlas formou písemného povolení vydává státní zástupce na základě žádosti policejního orgánu, přičemž v žádosti musí být uvedeny důvody pro podezření na konkrétní trestnou činnost, údaje o osobách nebo věcech, které zamýšlí policejní orgán sledovat a doba plánovaného sledování, tato doba nesmí být delší než šest měsíců, ledaže by státní zástupce dobu písemně prodloužil. V některých případech, kdy věc nesnese odkladu, je možné sledování zahájit i bez předchozího souhlasu, v tom případě je ale policejní orgán povinen bezodkladně dodatečně o povolení požádat.⁶³

Třetí formou je sledování, jímž je zasahováno do nedotknutelnosti obydlí, do listovního tajemství nebo kterým je zjišťován obsah jiných písemností a záznamů uchovávaných v soukromí, to vše za použití technických prostředků. V tomto případě je k takovému sledování nutné předchozí povolení soudce, jež zahrnuje i souhlas s pořizováním záznamů. Návrh na povolení ve většině případů podává státní zástupce. Stejně jako v předchozí formě sledování lze povolení soudce nahradit souhlasem toho, do jehož práv a svobod má být zasahováno. Při vstupu do obydlí smí policejní orgán činit jen ty úkony, které směřují k umístění technických prostředků.⁶⁴

⁶¹ §158b odst. 1 zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁶² Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s 1249

⁶³ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s 835

⁶⁴ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s 1249

Policejní orgán je povinen zničit záznam komunikace mezi obviněným a jeho obhájcem a zároveň své poznatky, které v této souvislosti zjistil, nesmí nijak použít. Zničit musí také záznamy, které nebyly významné a důležité pro trestní řízení. Důležitou součástí záznamu pořízeného při sledování je protokol, který musí být k záznamu připojen, má-li se záznam použít jako důkaz. Záznam pořízený při sledování a připojený protokol, získaný v rámci trestního řízení o úmyslném trestném činu lze jako důkaz použít i v jiném trestním řízení za podmínek, že se jedná rovněž o úmyslný trestný čin nebo se souhlasem osoby, která byla sledována.⁶⁵

2.4.3. Použití agenta

Použití agenta, jakožto operativně pátracího prostředku, je možné v případech, kdy je vedeno trestní řízení pro zločin, na který je stanoven trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let, dále pro zákonem stanovené přísnější právní kvalifikace u trestných činů spáchaných ve prospěch organizované zločinecké skupiny, pro trestný čin pletichy v insolvenčním řízení a pro jiný úmyslný trestný čin, k jehož stíhání zavazuje mezinárodní smlouva, která byla vyhlášena a kterou je Česká republika vázána. Použití agenta je u zákonem stanovené právní kvalifikace možné i v případech trestných činů porušení předpisu o pravidlech hospodářské soutěže, sjednání výhody při zadávání veřejné zakázky, veřejné soutěže a veřejné dražby, pletichy při zadávání veřejné zakázky, veřejné soutěži, veřejné dražby, zneužití pravomoci úřední osoby, přijetí úplatku, podplácení nebo nepřímého úplatkářství.⁶⁶

Oprávnění použít agenta je zákonem svěřeno útvaru Policie České republiky nebo Generální inspekci bezpečnostního sboru, k takovému postupu je vyžadováno povolení soudce vrchního soudu. Návrh na povolení podává státní zástupce vrchního státního zastupitelství. Povolení musí obsahovat vymezení účelu použití agenta, jeho identifikaci a dobu, po kterou bude agent použit. Na základě tohoto povolení je agent oprávněn i ke sledování osob a věcí dle § 158d odst. 2 a k provedení předstíraného převodu. Agent musí být příslušníkem Policie ČR nebo Generální inspekce bezpečnostního sboru. Agent plní úkoly uložené mu řídicím policejním orgánem a zpravidla vystupuje způsobem zastírajícím skutečný účel jeho činnosti. K zastírání totožnosti agenta lze v některých případech vytvořit legendu o jiné osobní totožnosti a

⁶⁵ 158d odst. 10 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁶⁶ §158e odst. 1 §159a zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

údaje zavést do informačních systémů, které jsou provozovány dle zvláštních zákonů, agent může provádět hospodářské činnosti, k jejichž vykonání je potřeba zvláštní povolení, oprávnění nebo registrace a zároveň může zastírat příslušnost k Policii ČR nebo ke Generální inspekci bezpečnostního sboru, tzn. na agenta se v určitých případech nevztahují některé jeho služební povinnosti, a to především ty, které by mohly vyrazit jeho skutečnou totožnost. Činnost agenta je omezena ustanovením trestního řádu, přičemž je povinen volit prostředky způsobilé ke splnění jeho služebních úkolů, kterými není jiným osobám způsobována újma na jejich právech nad míru nezbytně nutnou k dosažení cíle agenta. Státní zástupce v průběhu trvání oprávnění k použití agenta posuzuje, zda trvají důvody pro jeho použití a zda agent vykonává svou činnost v souladu se zákonem. Toto je povinen přezkoumávat nejméně jednou za tři měsíce a v případě, že důvody pro použití agenta pominou, formou pokynu vyzve policejní orgán k bezodkladnému ukončení činnosti agenta.

Po ukončení činnosti agenta je policejní orgán povinen předat státnímu zástupci záznam o výsledku použití agenta, který se (v případě, že činnost agenta vedla ke zjištění skutečností důležitých pro trestní řízení) zakládá do vyšetřovacího spisu.⁶⁷

Trestní řád umožňuje, aby agent své úkoly plnil i na území jiného státu. O použití agenta v zahraničí rozhoduje policejní prezident nebo ředitel Generální inspekce bezpečnostního sboru, přičemž je nutný předchozí souhlas příslušných orgánů státu, na jehož území bude agent vykonávat svou činnost a povolení soudce vrchního soudu. Jiné podmínky pro použití agenta v zahraničí může stanovit vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána.⁶⁸

V trestní věci vedené u Městského soudu v Praze pod č.j. 42 T 13/2005 došlo k prodeji padělaných bankovek EUR agentovi, jímž byl příslušník policie SRN působící na území České republiky, neboť věc byla šetřena v rámci mezinárodní spolupráce, protože rozsah trestné činnosti přesahoval území ČR. Agenti SRN, vystupující pod smyšlenými jmény Harry a Mark, sepsali o své činnosti protokoly, k provedení důkazu však na základě rozhodnutí Vrchního soudu v Praze k odvolání obžalovaných musel Městský soud v Praze oba agenty, kteří byli sice v přípravném řízení vyslechnuti v procesním postavení svědka ve svém domovském státě (SRN), ovšem bez možnosti

⁶⁷ §158e odst. 2 – 7 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s 253-254, 836-840

⁶⁸ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s 1251

účasti obhájců obviněných, vyslechnout v rámci hlavního líčení, byť jejich výslech proběhl v utajení. Činnost agentů spočívala v implantaci do prostředí pachatelů, která vyústila v prodej velkého rozsahu padělaných bankovek EUR ze strany pachatelů agentům. Nasazení agenti v rámci svého působení mezi pachateli trestné činnosti shromáždili množství důkazů, jež by se jim jiným způsobem z důvodu důsledné konspirace vysoce organizované zločinecké skupiny pachatelů takovéto trestné činnosti nepodařilo zadokumentovat.

2.5. Skončení prověřování

Objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu v postupu před zahájením trestního stíhání lze ukončit následujícími způsoby:

- 1) odložení věci (§159a odst. 1 TrŘ)
- 2) odevzdání věci k projednání přestupku, jiného správního deliktu, ke kázeňskému nebo kárnému projednání (§159a odst. 1 písm. a),b))
- 3) dočasné odložení trestního stíhání (§159b TrŘ)
- 4) zahájení trestního stíhání (§160 TrŘ)

2.5.1. Lhůty

Podle §159 odst. 1 je policejní orgán povinen prověřit skutečnosti, které nasvědčují tomu, že by spáchán trestný čin, a to do dvou měsíců od jejich přijetí, nejedná-li se o zkrácené řízení a o věc patřící do příslušnosti samosoudce, do tří měsíců v případě příslušnosti okresního soudu a do šesti měsíců, jedná-li se o věc, která patří v prvním stupni do příslušnosti krajského soudu. Lhůty počínají běžet od zjištění skutečností, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin nebo od doručení trestního oznámení orgánu činnému v trestním řízení. Pokud policejní orgán lhůty nedodrží, je povinen sdělit písemnou formou důvody státnímu zástupci, proč nebylo možné prověřování skončit, jaké úkony je nutné ještě provést a po jakou dobu bude prověřování pokračovat. Státní zástupce je oprávněn formou pokynu lhůtu prodloužit a stanovit policejnímu orgánu úkony, které je třeba ještě provést. Přestože jsou tyto lhůty závazné, jejich nedodržení není nijak sankcionováno a nemá na faktické vyřízení věci zásadní vliv.⁶⁹

⁶⁹ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s. 255

2.5.2. Odložení nebo jiné vyřízení věci

Odevzdání věci je možné, pokud nejde ve věci o podezření z trestného činu, nýbrž o podezření, že jde o přešupek, jiný správní delikt nebo kázeňský delikt a zároveň není-li tu možnost věc vyřídit jinak. V tomto případě policejní orgán nebo státní zástupce odevzdá věc usnesením příslušnému orgánu.

Další možností vyřízení věci je její odložení, které přichází v úvahu, jestli-že je trestní stíhání nepřipustné ve smyslu §11 odst. 1 TrŘ. Nepřipustnost musí být zjištěna ještě před zahájením trestního stíhání, v tomto případě je odložení věci obligatorní. Věc může státní zástupce nebo policejní orgán odložit, pokud je trestní stíhání neúčelné vzhledem k bezvýznamnosti trestu, ke kterému trestní stíhání vede oproti trestu pro jiný čin obviněného, který mu bude pravděpodobně uložen nebo bylo-li o skutku obviněného rozhodnuto již jiným orgánem a tento postih lze považovat za dostačující. Dalším důvodem, kdy je státní zástupce oprávněn věc odložit je, že z výsledků prověřování vyplývá, že vzhledem k okolnostem je zřejmé, že účelu trestního řízení již bylo dosaženo i bez samotného uložení trestu. Pokud se nepodaří zjistit skutečnosti, opravňující zahájit trestní stíhání, věc musí být odložena do doby, než pominou tyto důvody. Usnesení o odložení věc se doručuje poškozenému, je-li znám, ten má možnost proti usnesení podat stížnost.⁷⁰

2.5.3. Dočasné odložení trestního stíhání

Policejní orgán se souhlasem státního zástupce může dočasně odložit věc, je-li to nutné k objasnění trestné činnosti spáchané ve prospěch organizované zločinecké skupiny nebo jiného úmyslného trestného činu, anebo ke zjištění jejich pachatelů. Doba, po kterou lze věc dočasně odložit nesmí přesáhnout dva měsíce, ledaže by trvaly důvody, kvůli kterým bylo trestní stíhání dočasně odloženo a státní zástupce by na návrh policejního orgánu vyslovil souhlas s prodloužením lhůty. Zároveň tato prodloužená lhůta nesmí přesáhnout v celkové výši čtyři měsíce. Policejní orgán o dočasném odložení vyhotoví záznam a jeho opis zašle státnímu zástupci. Trestní stíhání je opět zahájeno, pominou-li důvody pro dočasné odložení.⁷¹

⁷⁰ §159a zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁷¹ §159b zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

3. Trestní stíhání

Trestní stíhání představuje úsek trestního řízení, kdy je konkrétní osoba stíhána pro konkrétní skutek, jímž jsou naplněny všechny zákonné znaky skutkové podstaty stíhaného trestného činu, a to od zahájení trestního stíhání dle § 160 TrŘ až do jeho pravomocného ukončení, ať již formou usnesení či rozsudkem. Po zahájení trestního stíhání formou usnesení provádí policejní orgán vyšetřování, v němž jsou opatřovány důkazy, jimiž je prokazována vina či nevina stíhané osoby. Po ukončení vyšetřování má obviněný právo se seznámit s kompletním spisovým materiálem a případně navrhnout doplnění zajištěných důkazů. Poté policejní orgán podá dozorovému státnímu zástupci návrh na podání obžaloby či navrhne jiné ukončení trestního stíhání a společně s kompletním spisovým materiálem předloží věc na státní zastupitelství. Pokud státní zástupce nerozhodne usnesením o ukončení trestního stíhání zastavením, postoupením věci či přerušením trestního stíhání, vypracuje obžalobu a věc předloží rovněž s kompletním spisovým materiálem příslušnému soudu. U soudu probíhá další fáze trestního stíhání, tzv. soudní řízení, v němž v rámci hlavního líčení u soudu prvního stupně soud provádí důkazy opatřené v průběhu vyšetřování, může však provádět i další důkazy nad tento rámec, považuje-li to za nutné pro řádné objasnění věci. Hlavní líčení je obvykle ukončeno vyhlášením rozsudku, soud však může rozhodnout i usnesením dle příslušných zákonných ustanovení. V případě podání opravného prostředku pokračuje soudní řízení fází v odvolacím řízení, kdy se obvykle již důkazy neprovádějí s výjimkou možností rovněž upravených zákonem a v němž soud rozhoduje o podaném opravném prostředku. V tomto stádiu trestního řízení obvykle trestní stíhání konkrétní osoby končí.⁷²

3.1. Zahájení trestního stíhání

Trestní stíhání je zahajováno vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání dle § 160 odst. 1 TrŘ. Toto usnesení vydává policejní orgán, pokud v rámci prověřování dle § 158 TrŘ jsou zjištěny odůvodněné skutečnosti, že byl spáchán trestný čin a zároveň tyto skutečnosti dostatečně odůvodňují závěr, že trestný čin spáchala konkrétní osoba. Usnesení o zahájení trestního stíhání musí obsahovat popis skutku, z něhož je stíhána

⁷² Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s 11-12

osoba obviněna, přičemž skutek musí být popsán tak, aby nemohl být zaměněn s jiným skutkem. Měl by obsahovat místo, kde byl spáchán, čas, kdy byl spáchán, a způsob provedení. Usnesení musí obsahovat rovněž odůvodnění, z něhož bude zřejmé, z jakých skutečností policejní orgán při zahájení trestního stíhání konkrétní osoby vycházel, tak, aby měl pachatel možnost se účinně tomuto obvinění bránit.⁷³

Opis usnesení o zahájení trestního stíhání musí být obviněnému doručen nejpozději na počátku prvního výslechu a do 48hodin je třeba tento opis doručit i státnímu zástupci a obhájci. V případech, kdy se jedná o tzv. nutnou obhajobu, je nezbytné obviněnému umožnit před jeho výslechem poradu s jeho obhájcem.⁷⁴

Proti usnesení o zahájení trestního stíhání může obviněný podat stížnost, a to do tří dnů od jeho doručení. Jedná-li se o tzv. nutnou obhajobu, tato lhůta běží od okamžiku doručení předmětného usnesení obviněnému i jeho obhájci podle toho, komu je doručeno později. O podané stížnosti rozhoduje dozorový státní zástupce s výjimkou případu, kdy k vydání usnesení o zahájení trestního stíhání vydal pokyn, v takovém případě o stížnosti rozhoduje jemu nadřízený státní zástupce.

3.2. Vyšetřování

Dle § 161 odst. 1 TrŘ se vyšetřováním označuje úsek trestního stíhání před podáním obžaloby nebo návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupením věci jinému orgánu nebo zastavením trestního stíhání, včetně schválení narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Zjednodušeně lze konstatovat, že vyšetřování je zahájeno usnesením o zahájení trestního stíhání a ukončeno rozhodnutím státního zástupce, učiněným v přípravném řízení, jímž je současně ukončeno trestní stíhání, nebo podáním obžaloby či návrhu na schválení dohody o vině a trestu k soudu.⁷⁵

Vyšetřování lze rozdělit na dva druhy:

- 1) standardní vyšetřování, které se koná o trestných činech, pro jejichž projednání v prvním stupni je příslušný okresní soud

⁷³ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s 597-598

⁷⁴ §160 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁷⁵ §161 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

- 2) rozšířené vyšetřování, jež se koná o trestných činech, o nichž v prvním stupni v rámci zákonné příslušnosti rozhoduje krajský soud.⁷⁶

Hlavním smyslem vyšetřování je opatření dostatečného množství podkladů, na jejichž základě státní zástupce rozhodne, zda bude podána obžaloba k soudu nebo věc bude ukončena jiným meritorním rozhodnutím. V průběhu vyšetřování není nezbytné takové podklady zajišťovat pouze formou procesně použitelných důkazů, postačí pouhé vyhledání takových důkazů a opatření informace o jejich pramenech. Takovýto postup umožňuje zkrátit přípravné řízení, čímž je posilována důkazní hodnota některých důkazů, například svědeckých výpovědí před soudem, z důvodu zkrácení doby od okamžiku vnímání skutečností, o nichž má svědek v souvislosti se stíhaným trestným činem vypovídat, přičemž posiluje i dodržování zásady ústnosti v řízení před soudem, neboť soudy jsou nuceny svědky osobně v rámci hlavního líčení vyslechnout a nepostačuje například pouhé přečtení svědecké výpovědi opatřené v rámci vyšetřování.⁷⁷

3.2.1. Vyšetřovací orgány

Orgány konající vyšetřování jsou:

- 1) Útvary Policie ČR:

Jedná se zejména o službu kriminální policie a vyšetřování Policie ČR (SKPV) v útvarech s územně vymezenou působností. SKPV je rozdělena do různých odborů na úrovni krajských ředitelství Policie ČR a na úrovni Policejního prezidia ČR. Podle pokynů ministra vnitra č. 45 z roku 2002 v platném znění jsou oprávněny konat vyšetřování následující složky PČR:

- Policejní prezidium ČR
- Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování (ÚOOZ)
- Útvar odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování
- Národní protidrogová centrála služby kriminální policie a vyšetřování (NPC)

⁷⁶ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s 279

⁷⁷ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s 592

- Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu služby kriminální policie a vyšetřování⁷⁸

2) Generální inspekce bezpečnostních sborů (GIPS)

V souladu s ustanovením § 161 odst. 3 TrŘ koná GIPS vyšetřování o trestných činech spáchaných příslušníky Police ČR, příslušníky Vězeňské služby ČR, celníky nebo zaměstnanci České republiky, kteří jsou zařazeni k výkonu práce v Policii ČR, Vězeňské službě ČR nebo v Celní správě ČR v souvislosti s plněním jejich pracovních úkonů.⁷⁹

3) Státní zástupce

Dle § 161 odst. 4 TrŘ koná Státní zástupce vyšetřování o trestných činech, jichž se dopustili příslušníci Generální inspekce bezpečnostní sborů, Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace, Vojenského zpravodajství, Vojenské policie a vyšetřování a o trestných činech zaměstnanců České republiky, kteří jsou zařazeni k výkonu práce v Generální inspekci bezpečnostních sborů. Státní zástupce však může požádat všechny výše uvedené orgány (§ 12 odst. 2 TrŘ), aby v rámci jejich působnosti opatřily jednotlivý důkaz nebo provedly jednotlivý úkon vyšetřování či spolupracovaly při opatrování důkazů nebo provádění úkonů vyšetřování, předvedly osobu nebo doručily písemnosti.⁸⁰

Z důvodu společného řízení provádí vyšetřování Generální inspekce bezpečnostních sborů či státní zástupce i proti těm spoluobviněným, u nichž se nejedná o případy upravené v § 161 odst. 3, 4 TrŘ.⁸¹

4) Další orgány

Při dálkových plavbách může o trestných činech spáchaných na dané lodi konat vyšetřování rovněž kapitán lodi. Vyšetřování trestných činů příslušníků

⁷⁸ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepřpracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s 596

⁷⁹ §161 odst. 3 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁸⁰ §161 odst. 4 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁸¹ §161 odst. 5 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

ozbrojených sil, které spáchali při plnění úkolů v zahraničí, může provádět i pověřených orgán Vojenské police.⁸²

V průběhu vyšetřování v případě vazebního stíhání jsou prováděny i úkony, jichž se účastní soudce, tyto úkony se však netýkají vyšetřování jako takového, ale dalších procesních postupů, jakým je například rozhodování o vazbě, vydání příkazu k domovní prohlídce, vydání příkazu k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu apod. Z tohoto pohledu lze soud považovat za orgán činný ve vyšetřování.⁸³

3.2.2. Postup při vyšetřování

V rámci zásady oficiality postupuje policejní orgán při vyšetřování z vlastní iniciativy tak, aby co nejrychleji vyhledal v potřebném rozsahu důkazy nutné pro objasnění základních skutečností důležitých pro posouzení případu, a to včetně osoby pachatele a následku trestného činu. V souladu s ustanovením §164, které se vztahuje k tzv. standardnímu vyšetřování, by měl policejní orgán provádět výslechy svědků pouze v případě neodkladných a neopakovatelných úkonů nebo v případě výslechu osoby mladší 15ti let či osoby, u níž existují vzhledem k jejímu psychickému stavu pochybnosti o schopnosti správně a úplně vnímat, zapamatovat si a reprodukovat vnímané skutečnosti a dále v případě, že z konkrétních skutečností vyplývá obava, že by na svědka v souvislosti s jeho výpovědí mohl být vyvíjen nátlak. Dalším důvodem pro výslech osob v procesním postavení svědka je složitost věci a předpoklad delšího trvání vyšetřování, v důsledku čehož hrozí snížení schopnosti svědka si rozhodné skutečnosti zapamatovat a reprodukovat, případně obava z možného ovlivnění jeho výpovědi jiným způsobem.⁸⁴

V průběhu vyšetřování jsou v zásadě důkazy vyhledávány, avšak za splněných zákonných podmínek může policejní orgán důkazy i provádět, a to bez ohledu na skutečnost, zda se jedná o důkazy svědčící ve prospěch či v neprospěch. Z uvedených důvodů by měl policejní orgán volit spíše méně formální postupy, jakými jsou podání vysvětlení, úřední záznamy, a k provádění důkazů, nejčastěji formou výslechu svědků by měl přistupovat pouze v zákonem stanovených situacích (§ 164 odst. 1).

⁸² §161 odst. 6,7 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁸³ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepracované a doplněné vydání. Prah: C.H.Beck, 2007, s 597

⁸⁴ §164 odst. 1 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Po vydání usnesení o zahájení trestního stíhání obvykle následuje jako první vyšetřovací úkon výslech. Platí zásada, že obviněný nesmí být žádným způsobem k doznání nebo k výpovědi nucen, vždy je nezbytné respektovat i Listinou základních práv a svobod garantované právo mlčet. Pokud obviněný navrhne provedení dalších důkazů, nejsou-li tyto zcela bezvýznamné, je policejní orgán povinen takové důkazy zajistit, stejně jako je povinen pečlivě přezkoumat obhajobu obviněného. I v případě, že před zahájením trestního stíhání byly provedeny výslechy svědků v rámci tzv. neodkladného úkonu, a lze-li takový úkon opakovat, policejní orgán jej na návrh obviněného provede znovu a umožní obhájci či obviněnému se takového úkonu účastnit, může jej však také poučit o právu domáhat se osobního výslechu takového svědka v řízení před soudem.⁸⁵

Policejní orgán postupuje v rámci vyšetřování samostatně s výjimkou případů, kdy je zákonem vyžadován souhlas státního zástupce. Policejní orgán je však vázán pokyny státního zástupce, jenž v přípravném řízení vykonává dozor.⁸⁶

Pokud obviněný nemá obhájce, policejní orgán může tomuto umožnit účastnit se vyšetřovacích úkonů, toto se týká zejména výslechů svědků, a takováto účast se připouští zejména v situacích, kdy vyslýchaný svědek má právo odepřít výpověď. V praxi je však takovýto postup volen spíše výjimečně. Obhájci obviněného musí být umožněna účast u vyšetřovacího úkonu, jehož výsledek může sloužit jako důkaz před soudem s výjimkou případů, že provedení úkonu nelze odložit a vyrozumění obhájce o jeho konání zajistit. Jestliže obhájce obviněného oznámí policejnímu orgánu, že se vyšetřovacího úkonu chce zúčastnit, případně pokud jde o úkon spočívající ve výslechu svědka, jenž má právo odepřít výpověď, musí policejní orgán obhájce včas informovat o druhu úkonu, době a místě jeho konání, opět s výjimkou nemožnosti úkon odložit či vyrozumění obhájce zajistit. Obviněný i obhájce mají právo vyslýchaným osobám klást dotazy.⁸⁷

V případě vyšetřování trestných činů, o nichž koná řízení v prvním stupni krajský soud (trestné činy, u nichž zákon stanoví trest odnětí svobody s dolní hranicí zákonné trestní sazby nejméně pět let) provádí policejní orgán důkazy v rozsahu, jenž je nezbytný pro podání obžaloby nebo pro jiné rozhodnutí státního zástupce a není vázán

⁸⁵ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s 607

⁸⁶ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s 283

⁸⁷ §165 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

podmínkami pro výslech svědků danými v § 164 odst. 1 TrŘ. Jinými slovy policejní orgán v takových trestních věcech vyslýchá osoby v procesním postavení svědka, takto provedené důkazy mohou být použity v rámci dokazování při hlavním líčení přečtením protokolu o výslechu svědka za dodržení zákonem stanovených podmínek.⁸⁸

3.2.3. Stíhání se souhlasem poškozeného

Trestní stíhání se souhlasem poškozeného představuje výjimku ze zásady legality a oficiality, tzn. povinnost státního zástupce stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví, je podmíněna souhlasem poškozeného, jenž je v určitém bližším vztahu k obviněnému. Blízkým vztahem se rozumí vztah, ve kterém je poškozený ve vztahu k obviněnému příbuzným v přímém pokolení, sourozencem, osvojitelem, manželem, partnerem, druhem nebo osobou v rodinném poměru.⁸⁹ Do trestního řádu byl tento institut zaveden především proto, aby nedocházelo k trestnímu stíhání ve zjevně neodůvodněných případech.

Trestní řád taxativně vymezuje konkrétní trestné činy, u kterých lze zahájit trestní stíhání jen, souhlasí-li s tím poškozený. Dle §168 odst. 1 jde o tyto trestné činy: ublížení na zdraví (§ 146 trestního zákoníku), těžké ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147 trestního zákoníku), ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 148 trestního zákoníku), neposkytnutí pomoci (§ 150 trestního zákoníku), neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku (§ 151 trestního zákoníku), ohrožení pohlavní nemocí (§ 155 trestního zákoníku), omezování osobní svobody podle § 171 odst. 1, 2 trestního zákoníku, vydírání podle § 175 odst. 1 trestního zákoníku, porušování domovní svobody (§ 178 trestního zákoníku), poškození cizích práv (§ 181 trestního zákoníku), porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku), sexuální nátlak podle § 186 odst. 1, 2 trestního zákoníku, krádež (§ 205 trestního zákoníku), zpronevěra (§ 206 trestního zákoníku), neoprávněné užívání cizí věci (§ 207 trestního zákoníku), neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru (§ 208 trestního zákoníku), podvod (§ 209 trestního zákoníku), podílnictví (§ 214 trestního zákoníku), podílnictví z nedbalosti (§ 215 trestního zákoníku), lichva (§ 218 trestního zákoníku), zatajení věci (§ 219 trestního zákoníku), porušení povinnosti při správě cizího majetku (§ 220 trestního zákoníku), porušení

⁸⁸ §169 zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁸⁹ §100 odst. 2 zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti (§ 221 trestního zákoníku), poškození věřitele (§ 222 trestního zákoníku), poškození cizí věci (§ 228 trestního zákoníku), nebezpečné vyhrožování (§ 353 trestního zákoníku) a nebezpečné pronásledování (§ 354 trestního zákoníku). U trestného činu znásilnění podle § 185 odst. 1, 2 trestního zákoníku a opilství (§360 trestního zákoníku) je souhlas poškozeného potřebný jen, pokud je (nebo byl v době spáchání činu - toto se netýká zkráceného přípravného řízení, vyjma trestného činu znásilnění) ve vztahu k obviněnému manželem, partnerem nebo druhem. Pokud trestní stíhání již bylo zahájeno, lze v něm též pokračovat jen se souhlasem poškozeného.⁹⁰

Pokud byla některým výše uvedeným trestným činem způsobena smrt nebo není-li poškozený schopen dát souhlas kvůli duševní chorobě nebo poruše, pro kterou byl omezen na své způsobilosti k právním úkonům nebo byl způsobilosti zcela zbaven nebo jde-li o osobu mladší patnácti let anebo dal-li poškozený souhlas, popřípadě vzal-li ho zpět z důvodu tísně, která mohla být vyvolána výhrůzkami, nátlakem, závislostí či podřízeností, není souhlas poškozeného k trestnímu stíhání nutný.⁹¹

Orgány činné v trestním řízení jsou povinni poškozeného výslovně vyzvat k dání souhlasu (popř. nesouhlasu), jakmile se o blízkém vztahu mezi poškozeným a obviněným dozví, ideálně ještě před zahájením trestního stíhání. Souhlas lze vyjádřit písemně nebo ústně do protokolu. Souhlas může poškozený vzít zpět, a to až do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě, avšak výslovné odepření souhlasu není možné udělit znovu. Odepření souhlasu má za následek odložení věci pro nepřipustnost trestního stíhání, pokud ovšem obviněný prohlásí ve lhůtě tří dnů od oznámení usnesení o zastavení trestního stíhání, že na projednání věci trvá, bude se v trestním stíhání pokračovat, ale v případě, že bude uznán vinným, trest mu nebude uložen. V rámci požadavku rychlého vyřízení věci by se poškozený měl vyjádřit k tomu, zda s trestním stíháním souhlasí či ne, bezprostředně po té, co ho orgán činný v trestním řízení k tomuto vyzve. Pokud tak neučiní, je poškozenému dána lhůta v maximální délce třiceti dnů, a jestliže se v této lhůtě nevyjádří, souhlas k trestnímu stíhání již nelze dát. Zahájit trestní stíhání lze, je-li poškozených více, i na základě souhlasu jediného poškozeného.⁹²

⁹⁰ §163 odst. 1 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁹¹ §163a odst. 1 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁹² Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s 301 - 306

3.2.4. Důkazy

Důkazem je přímý poznatek získaný orgánem činným v trestním řízení o předmětu důkazu z důkazního prostředku při procesním dokazování. Procesním důkazem může být informace získaná provedením ohledání, obsah výpovědi vyslechnuté osoby, obsah listiny nebo obsah jinak zachycené informace. Předmětem důkazu je skutečnost, která má být zjištěna. Důkazní prostředkem se označuje prostředek, který orgán činný v trestním řízení používá v rámci dokazování k poznání skutečnosti, která je předmětem důkazu (např. ohledání osoby nebo věci, výslech osob). Každý procesní důkaz musí být spjat s určitou osobou nebo s určitou věcí, které nazýváme nositeli důkazů (pramenem důkazů).⁹³

Dokazováním se rozumí zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, který vede k poznání skutečností důležitých pro rozhodnutí. Dokazování v přípravném řízení lze chápat nejen jako zajišťování důkazů, ale i jako opatřování podkladů pro další řízení (prameny důkazů). Ačkoliv hlavní těžiště dokazování spočívá především v hlavním líčení před soudem, trestní řád umožňuje, aby některé důkazy byly provedeny již ve stádiu před zahájením trestního stíhání.⁹⁴

V každé formě přípravného řízení se rozsah opatřování důkazů liší. Ve standardním přípravném řízení jde především o vyhledání a opatření (provedení?) důkazů, především těch, které mají povahu neodkladných a neopakovatelných úkonů. V rozšířeném přípravném řízení se kromě vyhledání a opatření důkazů koná v některých případech i samotné provedení důkazů. Provedením důkazu se rozumí procesní zajištění pro další fázi trestního řízení. Důvodem provádění dokazování již v přípravném řízení je především to, že by v pozdějším stádiu toto nebylo možné. Ve zkráceném přípravném řízení jde především o vyhledání potřebných důkazů pro potřeby řízení před soudem.⁹⁵

3.2.4.1. Výslech obviněného

Výpověď obviněného je nejen důležitým důkazním prostředkem, své významné postavení má i z hlediska vlastní obhajoby obviněného. V případě, že se obviněný na základě řádného předvolání a bez dostatečné omluvy nedostaví k výslechu, je policejní

⁹³ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 1. Vydání. Praha: Leges 2010, s 335-336

⁹⁴ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s 459-461

⁹⁵ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 1. Vydání. Praha: Leges 2010, s 359-360

orgán oprávněn ho předvést. V některých zákonem stanovených případech lze předvést obviněného i bez předchozího předvolání.⁹⁶ Dle § 91 TrŘ má policejní orgán povinnost zjistit totožnost obviněného, jeho rodinné, majetkové a výdělkové poměry, vysvětlit mu podstatu obvinění a poučit ho o jeho právech a povinnostech, to vše je nutné učinit již před prvním výslechem. Příkladem poučení obviněného je následující přehled, používaný policejními orgány:

Podle § 33 odst. 1 trestního řádu máte právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se vám kladou za vinu a důkazům o nich, nejste však povinen vypovídat. Můžete uvádět okolnosti a důkazy sloužící k vaší obhajobě, činit návrhy, podávat žádosti a opravné prostředky. Máte právo zvolit si obhájce a s ním se radit i během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení. S obhájcem se však v průběhu svého výslechu nemůžete radit o tom, jak odpovědět na již položenou otázku. Můžete žádat, abyste byl vyslýchán za účasti svého obhájce, a aby se obhájce zúčastnil i jiných úkonů přípravného řízení (§ 165 trestního řádu). Jste-li ve vazbě nebo výkonu trestu odnětí svobody, můžete s obhájcem mluvit bez přítomnosti třetí osoby.

Podle § 91 odst. 1 trestního řádu, je-li vedeno řízení pro trestný čin, u něhož lze sjednat dohodu o vině a trestu, může obviněný za přítomnosti obhájce sjednat se státním zástupcem dohodu o vině a trestu, kterou schvaluje soud. Je-li sjednána dohoda o vině a trestu, obviněný se vzdává práva na projednání věci v hlavním líčení a práva podat odvolání proti rozsudku, kterým soud schválil dohodu o vině a trestu, s výjimkou případu, kdy takový rozsudek není v souladu s dohodou o vině a trestu, s níž souhlasil. Podle § 175a odst. 8 trestního řádu dohodu o vině a trestu nelze sjednat v řízení o zvlášť závažném zločinu a v řízení proti uprchlému.

Podle § 92 odst. 2 trestního řádu máte možnost se k obvinění podrobně vyjádřit, zejména souvisle vylíčit skutečnosti, které jsou předmětem obvinění, uvést okolnosti, které obvinění zeslabují či vyvracejí a nabídnout o nich důkazy.

Podle § 92 odst. 3 trestního řádu Vám mohou být kladeny otázky k doplnění výpovědi nebo odstranění neúplností, nejasností a rozporů. Otázky musí být kladeny jasně a srozumitelně bez předstírání klamavých a nepravdivých okolností; nesmí v nich být naznačeno, jak na ně odpovědět.

⁹⁶ §90 zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

Podle § 93 odst. 1 trestního řádu vám může být dovoleno, aby dříve, než dáte odpověď, jste nahlédl do písemných poznámek, které musíte vyslychajícímu, požádá-li o to, předložit k nahlédnutí.

Podle § 33 odst. 2 trestního řádu osvědčíte-li, že nemáte dostatek prostředků, abyste si hradil náklady obhajoby, rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení soudce, že máte nárok na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu. Podle § 33 odst. 3 trestního řádu podáváte v přípravném řízení návrh na rozhodnutí o obhajobě bezplatné nebo za sníženou odměnu včetně příloh, jimiž prokazujete jeho důvodnost, prostřednictvím státního zástupce, v řízení před soudem pak prostřednictvím soudu, který koná řízení v prvním stupni.

Podle § 55 odst. 1 písm. c) trestního řádu máte za povinnost uvést adresu pro účely doručování písemností určených k vašim rukám.

Podle § 65 odst. 1 trestního řádu máte právo nahlížet do spisů, činit si z nich výpisky a poznámky a na svoje náklady si pořizovat kopie spisů a jejich částí. Podle § 65 odst. 2 trestního řádu vám může toto právo policejní orgán ze závažných důvodů odeprít, důvod odeprání, pokud o to požádáte, přezkoumá státní zástupce. Práva dle § 65 odst. 1 trestního řádu nelze odeprít obviněnému a obhájci, jakmile byli upozorněni na možnost prostudovat spis a při sjednání dohody o vině a trestu.

Podle § 157a odst. 1 trestního řádu máte právo kdykoli v průběhu přípravného řízení žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu.

Podle § 165 odst. 1 trestního řádu se můžete se souhlasem policejního orgánu zúčastnit vyšetřovacích úkonů a klást otázky vyslychaným svědkům.

Podle § 95 odst. 2 trestního řádu máte právo, aby Vám po skončení výslechu byl protokol předložen k přečtení, nebo požádáte-li o to, musí Vám být přečten. Máte právo žádat, aby byl protokol doplněn nebo aby v něm byly provedeny opravy v souhlase s vaší výpovědí. Podle § 95 odst. 3 trestního řádu protokol o výslechu, který byl prováděn bez přibrání zapisovatele, je nutno před podpisem předložit k přečtení nebo přečíst za přítomnosti nezúčastněné osoby. Máte-li proti obsahu protokolu námítky, je nutno je projednat v přítomnosti přibrané osoby a výsledek pojmout do protokolu.

Podle § 66 odst. 1 trestního řádu Vás dále poučuji o tom, že kdo přes předchozí napomenutí ruší řízení, nebo kdo se k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu chová urážlivě nebo kdo bez dostatečné omluvy neuposlechne příkazu nebo nevyhoví

výzvě, které mu byly dány podle trestního řádu, může být v přípravném řízení státním zástupcem nebo policejním orgánem potrestán pořádkovou pokutou do 50 000,- Kč.

Podle § 345 odst. 1 trestního zákoníku je trestné, obviníte-li lživě jiného ze spáchání trestného činu, podle § 345 odst. 2 tr. zákoníku je trestné, obviníte-li lživě jiného ze spáchání trestného činu v úmyslu přivodit mu trestní stíhání.

Podle § 307 odst. 1 trestního řádu v řízení o přečinu může se souhlasem obviněného soud a v přípravném řízení státní zástupce podmíněně zastavit trestní stíhání, jestliže se obviněný k trestnému činu doznal, nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě, vydal bezdůvodné obohacení činem získané, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, anebo učinil jiná vhodná opatření k jeho vydání a vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu, lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.

Podle § 307 odst. 2 trestního řádu, je-li to odůvodněno povahou a závažností spáchaného přečinu, okolnostmi jeho spáchání anebo poměry obviněného, soud a v přípravném řízení státní zástupce rozhodne o podmíněném zastavení trestního stíhání pouze tehdy, pokud obviněný splní podmínky uvedené v § 307 odst. 1 trestního řádu a zaváže se, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, v souvislosti s níž se dopustil přečinu, nebo složí na účet soudu a v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu, a vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující. Podle § 307 odst. 3 trestního řádu se zkušební doba stanoví na dobu 6 měsíců až 5 let.

Podle § 309 odst. 1 trestního řádu v řízení o přečinu může se souhlasem obviněného a poškozeného soud a v přípravném řízení státní zástupce rozhodnout o schválení narovnání a zastavit trestní stíhání, jestliže obviněný prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán a nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho prohlášení bylo učiněno svobodně, vážně a určitě, uhradí poškozenému škodu způsobenou přečinem, nebo učiní potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčiní újmu vzniklou přečinem, vydá bezdůvodné obohacení získané přečinem nebo učiní jiná vhodná opatření k jeho vydání a složí na účet soudu, nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžní

částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu, a považuje-li takový způsob vyřízení věci za dostačující vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, k míře, jakou byl přečinem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům.

Podle § 2 odst. 14 trestního řádu máte právo užívat svůj mateřský jazyk nebo jazyk, o kterém uvedete, že jej ovládáte.

Podle § 28 odst. 1 trestního řádu neuvedete-li jazyk, který ovládáte, nebo uvedete-li jazyk či dialekt, který není jazyk vaší národnosti nebo úřední jazyk státu, jehož jste občanem a pro takový jazyk nebo dialekt není zapsána žádná osoba v seznamu tlumočnicků, ustanoví vám orgán činný v trestním řízení tlumočnicka pro jazyk vaší národnosti nebo úřední jazyk státu, jehož jste občanem. Využijete-li právo uvedené v § 2 odst. 14 trestního řádu, přibráný tlumočnick přetlumočí na vaši žádost i vaši poradu s obhájcem v průběhu procesních úkonů.

Podle § 28 odst. 2 trestního řádu, za podmínek uvedených v odstavci 1, je třeba obviněnému písemně přeložit usnesení o zahájení trestního stíhání, usnesení o vazbě, usnesení o nařízení pozorování obviněného ve zdravotnickém ústavu, obžalobu, dohodu o vině a trestu a návrh na její schválení, návrh na potrestání, rozsudek, trestní příkaz, rozhodnutí o odvolání a o podmíněném zastavení trestního stíhání; to neplatí, jestliže obviněný po poučení prohlásí, že pořízení překladu takového rozhodnutí nepožaduje.

Podle § 28 odst. 4 trestního řádu, za podmínek uvedených v odstavci 1, je třeba obviněnému písemně přeložit i písemnost neuvedenou v odstavci 2, je-li to zapotřebí pro zaručení spravedlivého procesu, zejména pro řádné uplatnění práva na obhajobu, a to v rozsahu určeném policejním orgánem činným v trestním řízení, který je zcela nezbytný k seznámení obviněného se skutečnostmi, které jsou mu kladeny za vinu. Namísto písemného překladu podle věty první lze písemnost nebo její podstatný obsah přetlumočit. O nevyhovění odůvodněného návrhu podle odstavce 4, rozhodne orgán činný v trestním řízení, který řízení vede, usnesením.⁹⁷

Cílem výslechu obviněného je zajistit úplný a jasný obraz o skutečnostech, jež jsou důležité pro trestní řízení, zejména o trestné činnosti, která je mu kladena za vinu. K výslechu nesmí být obviněný orgánem činným v trestním řízení nijak donucován, tzn. obviněný nemá povinnost vypovídat. Právo mlčet je garantováno v Listině základních

⁹⁷ Policie ČR, ÚOOZ, POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, Útvar pro odhalování organizovaného zločinu, Služby kriminální policie a vyšetřování, Expozitura OSTRAVA

lidských práv a svobod. Policejní orgán musí umožnit obviněnému podrobně se vyjádřit k jeho obvinění a vylíčit skutečnosti, jež jsou předmětem obvinění. Pokládané otázky policejního orgánu musí být jasné, srozumitelné a v žádném případě nesmí být klamavé či návodné.⁹⁸ O výpovědi obviněného v přípravném řízení se sepíše protokol, jenž musí být obviněnému předložen k přečtení a podpisu.⁹⁹

3.2.4.2. Výslech svědka

Trestní řádu umožňuje, aby policejní orgán požadoval vysvětlení před zahájením trestního stíhání, a to za podmínky, je-li výpověď svědka neodkladným úkonem. Výslech svědka se před zahájením trestního stíhání provádí na návrh státního zástupce za přítomnosti soudce, má-li být protokol o výslechu použit v hlavním líčení jako důkaz, přičemž soudce odpovídá za zákonnost provedení výslechu. V případě, že se výslech nepovažuje za neodkladný úkon, je nutné svědka vyslechnout až po zahájení trestního stíhání. Před samotným výslechem je potřeba ztotožnit svědka a zjistit, v jakém poměru je k obviněnému, zároveň je nutné na počátku výslechu zjistit jeho poměr k věci, která bude projednávána a k dalším okolnostem případu. Účelem výslechu je, aby svědek vypověděl o všech důležitých skutečnostech, které vnímal svými smysly.¹⁰⁰ Policejní orgány používají v praxi následující poučení svědka:

Podle § 97 tr. řádu jste povinen vypovídat jako svědek o tom, co je vám známo o trestném činu a jeho pachateli anebo o okolnostech důležitých pro trestní řízení.

Podle § 2 odst. 14 tr. řádu máte právo používat svůj mateřský jazyk nebo jazyk, o němž prohlásíte, že jej ovládáte.

Podle § 55 odst. 1 písm. c) tr. řádu jsou na žádost svědka a dalších osob vyjmenovaných zákonem vedeny údaje o bydlišti a doručovací adrese, o místě výkonu zaměstnání či povolání nebo podnikání a o osobních, rodinných a majetkových poměrech tak, aby se s nimi mohli seznamovat pouze orgány činné v trestním řízení a Probační a mediační služba, není-li to nezbytné pro dosažení účelu trestního řízení nebo pro řádné uplatnění práva na obhajobu osoby, proti níž se trestní řízení vede.

Podle § 55 odst. 2 tr. řádu máte právo požádat o utajení své podoby a podepsat protokol smyšleným jménem a příjmením, pod kterým budete v trestním spisu veden,

⁹⁸ §92 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁹⁹ §95 odst. 2 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁰⁰ §101 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

jestliže zjištěné okolnosti nasvědčují tomu, že vám nebo osobě blízké v souvislosti s podáním svědeckví hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí porušení základních práv.

Podle § 101 odst. 1 tr. řádu vás upozorňuji na význam svědecké výpovědi z hlediska obecného zájmu. Výpověď svědka slouží v trestním řízení jako důkaz.

Podle § 345 odst. 1 tr. zákoníku je trestné, obviníte-li lživě jiného ze spáchání trestného činu, podle § 345 odst. 2 tr. zákoníku je trestné, obviníte-li lživě jiného ze spáchání trestného činu v úmyslu přivodit mu trestní stíhání, taktéž je podle § 346 odst. 2 tr. zákoníku trestné, pokud jako svědek před policejním orgánem, který koná přípravné řízení podle trestního řádu, uvedete úmyslně nepravdu o okolnosti, která má podstatný význam pro rozhodnutí anebo takovou okolnost zamlčíte.

Podle § 99 odst. 1 tr. řádu nesmíte být vyslýchán o okolnostech, týkajících se utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem, jež jste povinen zachovávat v tajnosti, ledaže byste byl této povinnosti příslušným orgánem zproštěn.

Podle § 99 odst. 2 tr. řádu nesmíte být vyslýchán též tehdy, jestliže byste svojí výpovědí porušil státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti, ledaže by vás této povinnosti příslušný orgán nebo ten, v jehož zájmu tuto povinnost máte, zprostil.

Podle § 124 tr. zákoníku se za státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti považuje mlčenlivost, která je uložena nebo uznána jiným právním předpisem. Za státem uznanou povinnost mlčenlivosti se podle trestního zákona nepovažuje taková povinnost, jejíž rozsah není vymezen jiným právním předpisem, ale vyplývá z právního úkonu učiněného na základě jiného právního předpisu.

Podle § 99 odst. 3 tr. řádu se zákaz výslechu podle odstavce 2 nevztahuje na svědeckou výpověď, týkající se trestného činu, stran něhož máte oznamovací povinnost podle tr. zákoníku (§ 368). Rovněž se nevztahuje na svědeckou výpověď o utajovaných informacích klasifikovaných ve zvláštním zákoně stupněm utajení „Důvěrné“ nebo „Vyhrazené“.

Podle § 100 odst. 1 tr. řádu máte právo odmítnout výpověď jako svědek, jste-li příbuzným obviněného v pokolení přímém, jeho sourozencem, osvojitelem, osvojencem, manželem nebo druhem. Je-li obviněných více a v uvedeném poměru jste jen k některému z nich, máte právo odeprít výpověď ohledně jiných obviněných jen tehdy, není-li možné oddělit výpověď, která se jich týká, od výpovědi týkající se obviněného, k němuž jste v tomto poměru.

Podle § 100 odst. 2 tr. řádu jste oprávněn odepřít výpověď, pokud byste svoji výpověď způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu, partneru nebo druhu, anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu byste právem pociťoval jako újmu vlastní.

Podle § 100 odst. 3 tr. řádu odepřít výpověď však nemůžete, máte-li stran trestného činu, jehož se svědecká výpověď týká, oznamovací povinnost podle § 368 tr. zákoníku. Neoprávněné odepření výpovědi je podle § 66 tr. řádu možné postihnout pořádkovou pokutou až do výše 50 000,-Kč.

Podle § 211 odst. 3 tr. řádu odepřete-li podle § 100 tr. řádu vypovídat před soudem, bude vaše výpověď z přípravného řízení před soudem přečtena, pokud jste před výsledkem v přípravném řízení prohlásil, že svého práva odepřít výpověď podle § 100 tr. řádu nevyužíváte.

Podle § 103 tr. řádu ve spojení s ustanovením § 93 odst. 1 tr. řádu a § 95 odst. 2 tr. řádu vám může být dovoleno, aby dříve než dáte odpověď, jste nahlédl do písemných poznámek, které musíte vyslychajícimu, požádá-li o to, předložit k nahlédnutí. Po skončení výslechu vám bude protokol předložen k přečtení, nebo požádáte-li o to, bude vám přečten. Máte právo žádat jeho doplnění, opravy a změny v souhlasu s vaší výpovědí. Podle § 95 odst. 3 tr. řádu protokol o výslechu, který byl prováděn bez přítomnosti zapisovatele, je nutno před podpisem předložit k přečtení nebo přečíst za přítomnosti nezúčastněné osoby. Má-li vyslychaný proti obsahu protokolu námitky, je nutno je projednat v přítomnosti přibrané osoby a výsledek pojmout do protokolu.

Podle § 103a tr. řádu svědek, hrozí-li mu nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě, může požádat o informace o propuštění nebo uprchnutí obviněného nebo odsouzeného, změně formy ochranného léčení z ústavní na ambulantní, změně zabezpečovací detence nebo vydání obviněného nebo odsouzeného do cizího státu nebo jeho předání do jiného členského státu Evropské unie. Svědek může žádost podat v přípravném řízení policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a v řízení před soudem soudu, který rozhoduje nebo rozhodoval v prvním stupni.

Jako svědek máte podle § 104 odst. 1 tr. řádu nárok na náhradu nutných výdajů a ušlé odměny za práci. Nárok zanikne, jestliže ho neuplatníte do tří dnů po svém výslechu.

V případě seznámení se s utajovanými informacemi chráněnými zvláštním zákonem je Vaší povinností zachovávat o nich mlčenlivost a neumožnit k nim přístup neoprávněné

osobě, dodržovat ostatní povinnosti stanovené zvláštním zákonem (zák. č. 412/2005 Sb. a související předpisy). Nesplnění této povinnosti může zakládat trestní odpovědnost podle § 317 a § 318 tr. zákoníku.¹⁰¹

3.2.4.3. Konfrontace

Konfrontace představuje zvláštní formu výslechu, která přichází v úvahu, pokud výpověď obviněného v závažných okolnostech nesouhlasí s výpovědí svědka nebo spoluobviněného. Při konfrontaci jsou postaveny tváří v tvář dvě osoby, jejichž výpovědi se zásadním způsobem liší, přičemž policejní orgán vyzve vyslýchanou osobu, aby druhé osobě vypověděla v přímé řeči svá tvrzení o okolnostech, ve kterých se výpovědi konfrontovaných osob liší. Pokládat si vzájemně otázky mnohou konfrontované osoby pouze se souhlasem vyslychajícího. Před samotnou konfrontací je nutné vyslechnout konfrontované osoby a sepsat o tom protokol. V přípravném řízení je možné konfrontaci provést jen v případě, že lze očekávat, že její provedení výrazně přispěje k objasnění věci a zároveň pokud cíle nelze dosáhnout jinými prostředky.¹⁰²

3.2.4.4. Rekognice

Rekognice neboli znovupoznání osoby a věci se provádí v případech, kdy je nutné, aby podezřelý, obviněný nebo svědek znovu poznal osobu nebo věc a určil tím jejich totožnost.¹⁰³ V první fázi rekognice je nutné vyslechnout poznávající osobu ohledně okolností, za nichž poznávanou osobu nebo věc vnímala, k jejich popisu a k dalším znakům a zvláštnostem, podle kterých může poznávanou osobu znovu identifikovat. Předchozí výslech je důležitý především pro posouzení věrohodnosti znovupoznání. V druhé fázi nastává vlastní úkon označení osoby nebo věci. Poznávající osobě se mezi dalšími minimálně třemi osobami (které se výrazně neodlišují) ukáže osoba, která má být poznána. Rekognici je také možné provést na základě fotografií nebo podle hlasu. Rekognice věcí probíhá obdobně jako rekognice osob, podezřelému,

¹⁰¹ Policie ČR – ÚOOZ, POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, Útvar pro odhalování org
anizovaného zločinu, Služby kriminální policie a vyšetřování, Expositura OSTRAVA

¹⁰² Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní.
Praha: C.H. BECK, 2003, s. 458-460,

§ 104a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁰³ § 104b odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

obviněnému nebo svědkovi se tedy ukáže poznávaná věc mezi dalšími věcmi téhož druhu. K provádění rekognice je vždy potřeba, aby byla přítomna alespoň jedna osoba, která není na věci zúčastněna.¹⁰⁴

3.2.4.5. Vyšetřovací pokus

Vyšetřovacím pokusem neboli experimentem „*se pozorováním za uměle vytvořených nebo obměňovaných podmínek zjišťuje, ověřuje nebo upřesňuje, zda se určitá skutečnost, která je významná pro trestní řízení, stala nebo mohla stát, anebo naopak nestala nebo nemohla stát určitým způsobem a za určitých podmínek*“.¹⁰⁵ Cílem vyšetřovacího pokusu je především pokusné zjištění možné existence nějakého jevu nebo faktu, o kterém svědčí konkrétní důkaz, prověření existujících důkazů a případné získání nových důkazů. V přípravném řízení je nutné k vyšetřovacímu pokusu přibrat osobu, která není na věci zúčastněná, to neplatí, pokud by se nemožností přibrat další osobu zmařilo provedení experimentu, tedy neplatí to pro případy, kdy je nutné vyšetřovací pokus provést neprodleně. Provedení vyšetřovacího pokusu je možné jen, pokud nelze účelu vyšetřovacího pokusu dosáhnout jinak a pokud je to vzhledem ke všem okolnostem vhodné.¹⁰⁶

3.2.4.6. Rekonstrukce

Rekonstrukce trestného činu se koná v případech, kdy má být obnovená situace nebo skutkové okolnosti, za kterých byl trestný čin spáchán nebo které k němu mají podstatný vztah nebo pokud důkazy provedené v trestním řízení nepostačují k objasnění věci, tak slouží k prověření výpovědi svědka podezřelého, obviněného, spoluobviněného, poškozeného nebo svědka.¹⁰⁷ Trestní řád nestanovuje žádná omezení rekonstrukce ve fázi přípravného řízení, tudíž je možné ho provést již v této fázi a to především, pokud jde o závažné trestné činy, které doprovází složitý skutkový děj.

¹⁰⁴ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s. 460-463

¹⁰⁵ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s. 463

¹⁰⁶ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s. 464-465,

§ 104b odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁰⁷ § 104d odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

Cílem rekonstrukce je ověřit, zda se trestný čin stal konkrétním způsobem, zda se stal na určitém místě, zda byl k trestnému činu užit individuálně určený nástroj nebo jestli souhlasí časová návaznost a posloupnost spáchání trestného činu.¹⁰⁸

3.2.4.7. Listinné důkazy

Ustanovení v § 112 odst. 1 TrŘ vymezuje věcné důkazy jako stopy trestného činu, předměty, kterými nebo na kterých byl spáchán trestný čin a jiné předměty, jež prokazují nebo vyvracejí dokazovanou skutečnost a mohou být prostředkem k odhalení a zajištění trestného činu a jeho pachatele. Listinné důkazy jsou dle definice uvedené v § 112 odst. 2 TrŘ listiny prokazující nebo vyvracející dokazované skutečnosti, které se vztahují k trestnému činu či obviněnému. Ačkoliv trestní řád tyto dva důkazy rozlišuje, jsou listinné důkazy v podstatě součástí důkazů věcných. Za listinu lze považovat vše, na čem je zachycen písemný projev. Listinným důkazem může být odborné vyjádření, jež slouží k objasnění odborných skutečností důležitých pro trestní řízení nebo opis z evidence Rejstříku trestů, který je nutné doložit, byl-li obviněný již dříve odsouzen pro trestný čin. Dle § 78 TrŘ je každý, kdo má u sebe věc důležitou pro trestní řízení, povinen ji předložit (popřípadě vydat, je-li to nutné) soudu, policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a to na předchozí vyzvání předsedy senátu, státního zástupce nebo policejního orgánu. Výjimku z této povinnosti tvoří listiny, jejichž obsah se týká okolností, o nichž platí zákaz výslechu, nedošlo-li ke zproštění mlčenlivosti či povinnosti zachovat věc v tajnosti. Při hlavním líčení se důkaz listinnou předloží stranám k nahlédnutí. Na návrh některé ze stran soud listinný důkaz přečte a umožní obžalovanému, aby se k němu vyjádřil (§ 213, § 214 TrŘ). Před provedením důkazu listinou je potřeba, aby byla prověřena jejich pravost.¹⁰⁹

3.2.4.8. Znalecké posudky

Nutno odlišovat znalecký posudek od odborného vyjádření, které je svou povahou listinným důkazem a právní předpisy pro něj nestanovuje žádné zvláštní požadavky, co se obsahu, formy a zpracování týče. Dle §105 odst. 1 přichází na řadu

¹⁰⁸ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s 467-468

¹⁰⁹ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 1. Vydání. Praha: Leges 2010, s 412-413

znalecký posudek v případě, kdy k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení nepostačí odborné vyjádření. V některých případech je nutné přibrat znalce již na prvním místě, jako je tomu například u prohlídky a pitvy mrtvoly nebo u vyšetření duševního stavu obviněného. Pokud je objasnění skutečností velmi důležité, je potřeba přibrat znalce dva. Znalecký posudek zpracovávají osoby zapsané v seznamu znalců a fyzické a právnické osoby, které mají potřebné odborné předpoklady.¹¹⁰ V samotném znaleckém posudku musí znalec uvést popis zkoumaného materiálu, jevů či skutečností, ke kterým při své znalecké činnosti přihlížel (tzv. nález), a výčet otázek společně s jeho odpověďmi (posudek). Znalecký posudek může mít formu ústní i písemnou. V písemném znaleckém posudku musí být přetištěna znalecká pečeť a znalec k ní musí připojit znaleckou doložku, obsahující označení seznamu, ve kterém je znalec zapsán a označení jeho oboru.¹¹¹

3.2.5. Skončení vyšetřování

Pokud policejní orgán dojde k závěru, že výsledky vyšetřování jsou dostatečné k tomu, aby byla podaná obžaloba, umožní obviněnému, obhájci a poškozenému prostudování spisů a učinění návrhů na doplnění vyšetřování. Obviněný, obhájce a poškozený musí být o této možnosti informováni nejméně tři dny předem, lhůtu je možné zkrátit, souhlasí-li s tím výše zmiňované osoby. Na prostudování spisu určí policejní orgán přiměřenou lhůtu. Policejní orgán může podaným návrhům vyhovět nebo (pokud nepovažuje návrhy za nutné) je odmítnout, o vznesených návrzích učiní záznam ve spise. V případě, že návrhy odmítne, je povinen o tom vyrozumět obviněného a obhájce, ti mají poté možnost podat žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu státnímu zástupci.¹¹²

Policejní orgán po skončení vyšetřování předloží státnímu zástupci spis společně s návrhem na podání obžaloby nebo jiného rozhodnutí, seznamem navrhovaných důkazů a odůvodněním, proč návrhům na provedení důkazů nevyhověl. Návrh na podání obžaloby musí obsahovat především označení policejního orgánu, číslo spisu, údaje o obviněném a jeho vazbě, popis skutkového děje, který byl zjištěn v průběhu

¹¹⁰ Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní. 1. Vydání. Praha: Leges 2010, s 396-398

¹¹¹ § 13 předpis č. 37/1967 Sb. Vyhláška min. spravedlnosti k provedení zákona o znalcích a tlumočnících

¹¹² Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s 479-480

§ 157a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

vyšetřování, právní kvalifikaci skutku na základě trestního zákona a seznam opatřených důkazů.¹¹³

Aby vyšetřování bylo co nejrychlejší, je policejní orgán vázán lhůtami, které stanoví trestní řád pro skončení vyšetřování, přičemž, týká-li se vyšetřování věci, která patří do příslušnosti samosoudce, je policejní orgán povinen skončit vyšetřování nejpozději do dvou měsíců od zahájení trestního stíhání, ostatní věci, které patří do příslušnosti okresního soudu, je nutné skončit vyšetřování do tří měsíců, jde-li o rozšířené vyšetřování, tedy vyšetřování trestných činů spadající do věcné příslušnosti krajského soudu, lhůta pro skončení činí šest měsíců. Pokud policejní orgán lhůty nedodrží, musí průtahy písemnou formou odůvodnit státnímu zástupci a informovat jej o tom, jaké úkony hodlá ještě provést a jak dlouho bude vyšetřování pokračovat. Státní zástupce poté může formou pokynu změnit výčet úkonů, které by měl policejní orgán dále provést a určit další lhůtu.¹¹⁴

Judikatura

6/95: Závažnou vadou přípravného řízení odůvodňující vrácení věci státnímu zástupci k došetření podle §188 odst. 1 písm.e) TrŘ je porušení práva obviněného na obhajobu (§2 odst. 13 TrŘ) spočívající v tom, že vyšetřovatel neupozornil obhájce obviněného na možnost prostudovat vyšetřovací spis a učinit návrh na doplnění vyšetřování (§166 odst. 1 TrŘ)

3.3. Dohoda o vině a trestu

Z důvodu nepřijatelně dlouhé doby konaných trestních řízení byla do české justice zavedena novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 193/2012 Sb., s účinností 1.9.2012, dohoda o vině a trestu. Ačkoli tento institut býval dříve spojován převážně s anglosaským právem, v posledních dekádách se značně rozšiřuje i do zemí, které náleží do systému kontinentálního práva, v této souvislosti se hovoří o komercializaci českého trestního práva, např. na Slovensku se tento institut používá již od roku 2005 a značně tak urychluje a zefektivňuje trestní řízení. Na rozdíl od české

¹¹³ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s. 481

¹¹⁴ §167, §170 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

dohody o vině a trestu lze na Slovensku tuto dohodu sjednat i o zvlášť závažném zločinu.¹¹⁵

Dohodu o vině a trestu upravuje § 175a a § 175b trestního řádu, řízení o schválení dohody o vině a trestu pak § 314o až § 314s trestního řádu. Dohoda spočívá v tom, že se obviněný vzdá práva na projednání věci před soudem a bude tedy obžalován z méně závažného trestného činu či mu bude uložen mírnější trest, uzavřením této dohody obviněný dozná vinu a soudní řízení neproběhne. Čímž ovšem potlačuje některé základní zásady trestního řízení, o kterých jsem si zmiňovala na začátku své diplomové práce, např. zásadu materiální pravdy. Dokazování a vyšetřování tedy před soudem neproběhne, nenařídí se hlavní líčení a jsou zde i omezené možnosti odvolání. Dohodu o vině a trestu nelze sjednat v řízení o zvlášť závažném zločinu a v řízení proti uprchlému, či mladistvému.

Pokud je dle vyšetřování uspokojivě prokázán závěr, že se skutek stal, tento skutek je trestným činem a spáchal ho obviněný, může státní zástupce zahájit jednání o dohodě o vině a trestu na návrh svůj či obviněného. Jediná podmínka, aby mohla být dohoda o vině a trestu uzavřena je prohlášení obviněného o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, pokud o tom nejsou důvodné pochybnosti. Je tedy třeba, aby tvrzení o spáchání skutku bylo podpořeno i věcně, tedy dostatečným rozsáhlým dokazováním. V případě, že nedojde ke schválení dohody o vině a trestu, nelze k jeho prohlášení viny v dalším řízení přihlížet.¹¹⁶

Sjednávání dohody o vině a trestu je v § 36 odst. 1 písm. d) TrŘ uvedeno jako důvod nutné obhajoby, vyjma samotného státního zástupce, musí být jednání přítomen obviněný a také tedy jeho obhájce. Ne zvolí-li si ho ve stanovené lhůtě sám obviněný, musí mu jej ustanovit soudce.

Státní zástupce musí také dbát na zájmy poškozeného, je povinen ho o čase a místě jednání o dohodě o vině a trestu vyrozumět a také ho poučit, že nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu může uplatnit svůj nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Dohodu o vině a trestu lze sjednat i bez přítomnosti poškozeného, státní zástupce se v tomto případě může dohodnout s obviněným rozsah a způsob náhrady škody nebo nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení až do výše, v jaké ji poškozený v řízení již uplatnil.¹¹⁷

¹¹⁵ Zákon Slovenskej republiky č. 301/2005 Z.z., Trestný poriadok

¹¹⁶ §314s zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹¹⁷ Ščerba, F., a kolektiv, Dohoda o vině a trestu. Praha: Leges, 2012

V dohodě o vině a trestu musí být označen státní zástupce, obviněný a poškozený, byl-li přítomen sjednávání dohody o vině a trestu a souhlasí-li s rozsahem a způsobem náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Musí zde být vyznačeno datum a místo jejího sepsání. Musí být popsán skutek, pro který je obviněný stíhán, s uvedením místa, času a způsobu jeho spáchání, případně jiných okolností, za nichž k němu došlo, tak, aby nemohl být zaměněn s jiným skutkem. V dohodě o vině a trestu je nutné označení trestného činu, který je v tomto skutku spatřován, a to jeho zákonným pojmenováním, uvedením příslušného ustanovení zákona a všech zákonných znaků včetně těch, které odůvodňují určitou trestní sazbu. Obviněný musí prohlásit, že spáchal skutek, pro který je stíhán a který je předmětem sjednané dohody o vině a trestu. Musí zde být v souladu s trestním zákoníkem dohodnut druh, výměr a způsob výkonu trestu včetně délky zkušební doby a v případech stanovených trestním zákoníkem trest náhradní, případně upuštění od potrestání, a rozsah přiměřených omezení a povinností v případě, že to trestní zákoník umožňuje a že byly dohodnuty; při dohodě o druhu a výměře trestu se přihlédne i k tomu, zda obviněný trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch. Pokud byl dohodnut, musí být uveden rozsah a způsob náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Přichází-li v úvahu uložení ochranného opatření a bylo-li dohodnuto, bude obsaženo v dohodě o vině a trestu. Na závěr musí dohoda obsahovat podpis státního zástupce, obviněného a obhájce a podpis poškozeného, byl-li přítomen sjednávání dohody o vině a trestu a souhlasí-li s rozsahem a způsobem náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení.¹¹⁸

Po úspěšném uzavření dohody o vině a trestu, podá soudu státní zástupce návrh na její schválení. Až do jejího schválení může státní zástupce vzít svůj návrh zpět, např. pokud se objevily nové skutečnosti, jak je uvedeno v § 314o odst. 5 TrŘ a souvisí s obžalovací zásadou. Zpětvzetí návrhu na schválení dohody o vině a trestu je možné i pro obviněného, což je v souladu se základním požadavkem na svobodné rozhodování o způsobu vyřízení jeho věci a vzdání se práva na projednání věci před soudem.¹¹⁹

¹¹⁸ § 175a odst. 6 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹¹⁹ Král, V.: Dohoda o vině a trestu v návrhu na novelizaci trestního řádu. Právní rozhledy 2008, č.20, s.II.

4. Zkrácené přípravné řízení

Zkrácená forma přípravného řízení byla zavedena především z důvodu požadavku rychlého a neformálního objasnění skutku a vyhledání důkazů. Zkrácené přípravné řízení lze konat jen o trestných činech méně závažných, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu. Méně závažnými trestnými činy se v tomto případě myslí ty trestné činy, na které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující pět let a zároveň musí být podezřelý přistižen při činu či bezprostředně poté nebo musí být v průběhu prověřování trestního oznámení či jiného podnětu k trestnímu stíhání zjištěny skutečnosti, které jinak odůvodňují zahájení trestního stíhání a je-li možné očekávat, že podezřelý bude v zákonné lhůtě (tedy do dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán obdržel oznámení nebo jiný podnět) postaven před soud.¹²⁰

Orgány konající zkrácené přípravné řízení jsou zásadně policejní orgány, výjimku tvoří trestné činy příslušníků Generální inspekce bezpečnostních sborů, příslušníků Bezpečnostní informační služby, příslušníků Úřadu pro zahraniční styky a informace, příslušníků Vojenského zpravodajství nebo Vojenské policie, o kterých koná zkrácené řízení státní zástupce. Státní zástupce koná zkrácené přípravné řízení též ve věcech určených trestných činů zaměstnanců České republiky, kteří jsou zařazeni k výkonu práce v Generální inspekci bezpečnostních sborů.¹²¹

Trestní řád uvádí případy, ve kterých nelze zkrácené přípravné řízení konat ani v řízení pokračovat, jimiž to situace, kdy: a) je dán důvod vazby, ale nejsou splněny podmínky pro předání zadrženého podezřelého (spolu s návrhem na potrestání) soudu nebo b) jsou dány důvody pro konání společného řízení o více trestných činech, a alespoň o jednom z nich je nutné konat vyšetřování.¹²²

Zkrácené přípravné řízení se zahajuje sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení společně se záznamem o zahájení úkonů zkráceného přípravného řízení nebo provedením neodkladného či neopakovatelného úkonu, čímž ve většině případů bývá zadržení. Záznam o zahájení úkonů zkráceného řízení se bezodkladně musí zaslat státnímu zástupci. Během zkráceného přípravného řízení probíhá výslech svědka obvykle formou podání vysvětlení a nejpozději na počátku prvního výslechu je nutné podezřelému sdělit, z jakého spáchání skutku je podezřelý a právní kvalifikaci trestného

¹²⁰ § 179a odst. 1 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹²¹ 179a odst. 2,3 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹²² § 179f odst. 1 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

činu, jenž je v onom skutku spatřován, přičemž právní kvalifikaci skutku lze během zkráceného přípravného řízení měnit. Toto tzv. sdělení podezření zaznamená policejní orgán do protokolu a opis záznamu doručí podezřelému, jeho obhájci a státnímu zástupci. Sdělení podezření umožňuje podezřelému, aby se již v přípravném řízení mohl k věci vyjádřit a aby mohl na svou obhajobu uvést všechny potřebné důkazy a skutečnosti. Zároveň slouží i jako příprava obhajoby osoby podezřelé pro řízení před soudem.¹²³

Jak již bylo výše zmíněno, cílem zkrácené formy přípravného řízení je v co nejkratší době objasnit a prověřit skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, aby bylo možné podat návrh na potrestání nebo jiné rozhodnutí. Trestní řád stanoví pro postup orgánů konajících zkrácené přípravné řízení při objasňování a prověřování ve zkráceném řízení stejné podmínky jako pro postup před zahájením trestního stíhání. Co se týče postupu při zajišťování osob a věcí, jsou orgány činné v trestním řízení omezeny jen na konání neodkladných a neopakovatelných úkonů, tím je například zadržení podezřelé osoby nebo výslech potencionálních svědků. Avšak vzhledem k požadavku co nejrychleji zkrácené řízení ukončit, bývá výpověď svědka (formou vysvětlení) ve zkráceném přípravném řízení spíše výjimečná. Naproti tomu výslech podezřelého má zde velký význam a měl by se konat již v samém počátku zkráceného přípravného řízení. Postup při výslechu podezřelého je obdobný jako u výslechu obviněného. O výslechu musí být sepsán protokol, který je možné přečíst v hlavním líčení, jen pokud obžalovaný odepře vypovídat nebo pokud se jedná v jeho nepřítomnosti anebo objeví-li se podstatné rozpory mezi jeho dřívější výpovědí a údaji během hlavního líčení, zároveň je nutné, aby byl dřívější výslech proveden až po sdělení podezření.¹²⁴

Podezřelý, jakožto osoba, proti které se zkrácené přípravné řízení vede, má stejná práva jako obviněný, tím je především právo vyjadřovat se ke všem skutečnostem a důkazům, právo nevypovídat, právo uvádět okolnosti a důkazy, které slouží k jeho obhajobě, právo činit návrhy a podávat žádosti a v neposlední řadě právo zvolit si obhájce a radit se s ním bez přítomnosti dalších osob, a to již v průběhu zadržení. Obhájce má ve zkrácené formě přípravného řízení právo účastnit se výslechu

¹²³ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s 629-631

¹²⁴ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s 632-634

podezřelého, avšak v dalších úkonech je jeho účast omezená. Orgány činné v trestním řízení mají povinnost poučit podezřelého o svých právech a povinnostech.¹²⁵

Dle § 179b odst. 4 TrŘ musí být zkrácené přípravné řízení skončeno nejpozději do dvou týdnů od sdělení podezření, pokud se tak nestane, státní zástupce s přihlédnutím k okolnostem případu může lhůtu prodloužit, maximálně však o deset dní a pokud je sjednávána dohoda o vině a trestu, lhůta může být prodloužena až o třicet dnů. Další možností, která přichází v úvahu, pokud lze mít za to, že by zkrácené přípravné řízení nebylo ukončeno ani po prodloužené lhůtě, je nařídit policejnímu orgánu, aby zahájil trestní stíhání a dál postupoval dle ustanovení, platících pro vyšetřování. Poslední možností je uložit orgánu, jenž dosud vedl zkrácené přípravné řízení, aby věc předložil příslušnému útvaru Policie ČR, který je ke konání vyšetřování oprávněn dle trestního řádu, k zahájení trestního stíhání. Předložení věci jinému orgánu je v tomto případě odůvodněno náročností vyšetřovacích úkonů, dále je nutno k tomuto kroku přistoupit je-li dán důvod vazby a nelze-li v zákonné lhůtě předat zadrženého podezřelého s návrhem na potrestání soudu.¹²⁶

Policejní orgán může po skončení zkráceného přípravného řízení věc usnesením odložit, a to z důvodů: nejde-li o podezření z trestného činu, je-li trestní stíhání nepřijatelné nebo neúčelné, anebo pokud se nepodaří zjistit skutečnosti, které jsou potřebné pro zahájení trestního stíhání. Další možností skončení řízení je předložení věci státnímu zástupci společně se zprávou o výsledku zkráceného přípravného řízení, ve zprávě je nutné uvést osobní údaje podezřelého, popis skutku, pro který bylo sděleno podezření, právní kvalifikaci skutku a uvést důkazy odůvodňující podezření, které je možné provést před soudem. Společně s touto zprávou je nutné předat státnímu zástupci všechny písemnosti a věci, které byly shromážděny během zkráceného přípravného řízení.¹²⁷ Pokud státní zástupce dojde k závěru, že výsledky zkráceného přípravného řízení jsou odůvodněny pro postavení podezřelého před soud, přistoupí k podání návrhu na potrestání soudu a ve věci bude dále probíhat zjednodušené řízení před samosoudcem. Návrh na potrestání musí obsahovat údaje o státním zástupci, den sepsání návrhu, osobní údaje o podezřelém a přesný popis a právní kvalifikaci skutku. K návrhu se připojují veškeré písemnosti, jež jsou významné pro soudní řízení a pro

¹²⁵ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s 346-348

¹²⁶ § 179f zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepřacované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s 635-637

¹²⁷ § 179c odst. 1 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

rozhodnutí. Pokud byl státnímu zástupci předán podezřelý, jenž byl zadržen a státní zástupce ho nepropustil na svobodu, musí jej předat soudu společně s návrhem na potrestání, popř. návrhem na schválení dohody o vině a trestu, do 48 hodin od zadržení. V případě, že k tomuto nedojde, je nutné zahájit trestní stíhání a předložit soudu návrh na rozhodnutí o vzetí do vazby. Dle § 179g TrŘ má státní zástupce možnost podání návrhu na potrestání podmíněně odložit, a to za podmínky, že se podezřelý doznal k činu, nahradil škodu, která byla činem způsobena a vydal bezdůvodné obohacení získané činem nebo uzavřel s poškozeným dohodu o náhradě škody či dohodu o vydání bezdůvodného obohacení, v některých závažnějších případech je navíc nutné, aby podezřelý složil určitou peněžitou částku na účet státního zastupitelství, která má sloužit k pomoci obětem trestné činnosti a zavázal se zdržet se určité činnosti, v jejíž souvislosti se podezřelý dopustil trestného činu. S podmíněným odložením podání návrhu musí potrestaný vyslovit souhlas a zároveň musí být takovéto rozhodnutí považováno za dostačující, a to vzhledem k osobě podezřelého, jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu. Společně s rozhodnutím o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání se stanoví zkušební doba, po kterou musí podezřelý dodržovat podmínky stanovené státním zástupce. Po uplynutí této doby státní zástupce rozhodne, že se podezřelý osvědčil (to v případě splnění všech povinností a dodržení uložených omezení), anebo že se neosvědčil a současně nařídí policejnímu orgánu, aby zahájil trestní stíhání. Sám státní zástupce může též věc odložit nebo odevzdat jinému orgánu. Shledá-li státní zástupce, že je v rámci zkráceného přípravného řízení nutné provést další úkony, vrátí věc opatřením policejnímu orgánu k doplnění.¹²⁸

¹²⁸ § 179c odst. 2 - § 179h zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepřacované a doplněné vydání. Praha C.H.Beck, 2007, s 637-641

5. Rozhodnutí v přípravném řízení

5.1. Postoupení věci jinému orgánu

Postoupit věc jinému orgánu lze v případě, že výsledky přípravného řízení ukazují, že se nejedná o trestný čin, ale jde o skutek, který by jiný příslušný orgán mohl posoudit jako přestupek, jiný správní delikt nebo kárné provinění.¹²⁹ Postupovaná věc musí být dostatečně objasněna v takovém rozsahu, aby bylo zřejmé, že jednání není trestným činem, nýbrž jiným deliktem.

O postoupení věci vydá státní zástupce usnesení, které je nutné oznámit obviněnému a případně i poškozenému (je-li znám). Proti tomuto usnesení může obviněný nebo poškozený podat stížnost. Pravomocné rozhodnutí o postoupení věci brání opětovnému stíhání obviněného pro týž skutek, ledaže by usnesení o postoupení věci bylo zrušeno v řízení o povolení obnovy řízení nebo nejvyšším státním zástupcem.¹³⁰

5.2. Zastavení trestního stíhání

Podmínky pro zastavení trestního stíhání jsou taxativně stanoveny trestním řádem. Dle § 172 odst. 1 TrŘ musí státní zástupce neprodleně řízení zastavit, pokud jsou splněny tyto podmínky:

- a) *je-li nepochybné, že se nestal skutek, pro který se trestní stíhání vede*
- b) *není-li tento skutek trestným činem a není důvod k postoupení věci*
- c) *není-li prokázáno, že skutek spáchal obviněný*
- d) *je-li trestní stíhání nepřípustné (§11 odst. 1)*
- e) *nebyl-li obviněný v době činu pro nepřičetnost trestně odpovědny*
- f) *zanikla-li trestnost činu*

Dle § 172 odst. 2 TrŘ může státní zástupce trestní stíhání zastavit v případě naplnění následujících podmínek:

¹²⁹ § 171 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹³⁰ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s 482

- a) *je-li trest, k němuž může trestní stíhání vést, zcela bez významu vedle trestu, který pro jiný čin byl obviněnému již uložen nebo který ho podle očekávání postihne*
- b) *bylo-li o skutku obviněného již rozhodnuto jiným orgánem, kázeňsky, kárně anebo cizozemských soudem nebo úřadem a toto rozhodnutí lze považovat za postačující*
- c) *jestliže vzhledem k významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo*

Opis usnesení o zastavení trestního stíhání musí být doručen obviněnému a poškozenému (je-li znám), ti mohou proti usnesení podat stížnost. Pokud je trestní stíhání zastaveno z některých důvodů uvedených v § 172 odst. 2 TrŘ, má obviněný právo do tří dnů od oznámení usnesení prohlásit, že na projednání věci trvá a tím dosáhnout pokračování v trestním řízení.¹³¹

V případech (týká-li se řízení přečinů), kdy se obviněný svobodně přizná ke spáchání skutku, uhradí poškozenému škodu, kterou přečinem způsobil, vydá bezdůvodné obohacení, jež přečinem získal a složí přiměřenou peněžitou částku na účet státního zastupitelství, může státní zástupce, po obdržení souhlasu od obviněného a poškozeného, rozhodnout o schválení narovnání a zastavit trestní stíhání. Zároveň musí dle úsudku státního zástupce takovýto způsob vyřízení věci postačit k potrestání pachatele. Samotnému rozhodnutí o schválení narovnání předchází poučení o právech a povinnostech obviněného a poškozeného, vysvětlení podstaty institutu narovnání a výsledků obviněného a poškozeného ohledně způsobu a dalších okolností uzavření dohody o narovnání, dále státní zástupce zkoumá, zda dohoda o narovnání byla stranami učiněna dobrovolně. Státní zástupce musí prověřit, zda obviněný rozumí důsledkům schválení narovnání a samotnému obsahu dohody o narovnání. Obviněný a poškozený mají možnost se proti rozhodnutí o schválení narovnání bránit podáním stížnosti, která má odkladný účinek.¹³²

¹³¹ Šámal, P., Novotný, F., Růžička, M., Vondruška, F., Novotná, J. Přípravné řízení trestní. Praha: C.H.BECK, 2003, s 487

¹³² §309, §310 zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

Společně s rozhodnutím o schválení narovnání musí státní zástupce trestní stíhání zastavit (za použití § 172 odst. 2 písm. c) TrŘ) a výrok o zastavení trestního stíhání uvést v rozhodnutí o schválení narovnání. V rozhodnutí o schválení narovnání musí být také popsán skutek, o němž se dohoda o narovnání uzavírá, právní kvalifikace skutku, obsah narovnání společně s uvedením výše škody, která byla (nebo bude) uhrazena, rozsah vydaného bezdůvodného obohacení nebo způsob jiného odčinění újmy, jež přečinem vznikla, dále je nutné uvést výši finanční částku, která směřuje na účet státního zastupitelství na pomoc obětem trestné činnosti.¹³³

5.3. Podmíněné zastavení trestního stíhání

Za splnění zákonných podmínek lze trestní stíhání podmíněně zastavit. Toto je možné, týká-li se řízení přečinu a je-li dán souhlas obviněného. V přípravném řízení o podmíněném zastavení trestního stíhání rozhoduje státní zástupce. Podmínkou, aby mohlo být trestní stíhání podmíněně zastaveno, je doznání se obviněného k činu a nahrazení škody, jež byla činem způsobena nebo uzavření dohody s poškozeným o náhradě této škody (popřípadě učinění jiného opatření k náhradě škody) a vydání bezdůvodného obohacení, které bylo činem získáno, popřípadě uzavření dohody o vydání bezdůvodného obohacení s poškozeným. Zároveň musí být zřejmé, že takovéto rozhodnutí je dostačující. Je-li spáchaný přečin závažnějšího charakteru, musí obviněný složit peněžitou částku na účet státního zastupitelství a zdržet se během zkušební doby určité činnosti, která je spojena se spáchaným přečinem. Zkušební doba podmíněného zastavení trestního stíhání může trvat šest měsíců až dva roky, pokud jde o přečiny závažnějšího charakteru, až pět let. V rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je možné obviněnému uložit dodržování přiměřených omezení a povinností, které by měly směřovat k řádnému vedení života. Pokud obviněný během zkušební doby dodržuje veškeré podmínky mu uložené, státní zástupce po uplynutí zkušební doby rozhodne, že se obviněný osvědčil. V opačném případě (neosvědčí-li se) se v trestním stíhání bude pokračovat nebo je možné podmíněné zastavení trestního stíhání ponechat a zkušební dobu prodloužit, to se ale v praxi stává jen zřídka.¹³⁴

¹³³ §311 zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹³⁴ §307, §308 zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

5.4. Přerušeni trestního stíhání

V případě vzniku některých překážek bránících v pokračování ve vyšetřování, kterými jsou nemožnost náležitě objasnit věc pro nepřítomnost obviněného, nemožnost postavit obviněného před soud pro těžkou chorobu, neschopnost obviněného chápat smysl trestního stíhání, a to pro duševní chorobu, která nastala až po spáchání činu, anebo pokud je navrženo předání trestního stíhání do ciziny či vydání obviněného do ciziny nebo jeho vyhoštění, je státní zástupce povinen přerušit trestní stíhání. O přerušeni musí být vyrozuměn poškozený. Podmínkou přerušeni je, aby orgány činné v trestním řízení učinily vše, co je zapotřebí k zabezpečení úspěšného provedení trestního stíhání. Po odpadnutí těchto překážek se na základě usnesení státního zástupce ve vyšetřování pokračuje.¹³⁵

¹³⁵ §173 zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

6. Dozor státního zástupce

Dozor státního zástupce chápeme jako systematickou a cílevědomou aktivní činnost státního zástupce, již sleduje požadované ovlivnění postupu policejního orgánu, výjimečně i státního zástupce, který koná vyšetřování, nad kterým tento dozor vykonává. Dozorová činnost státního zástupce nejčastěji začíná v okamžiku zahájení trestního stíhání v souvislosti s povinností policejního orgánu do 48 hodin doručit dozorovému státnímu zástupci opis usnesení o zahájení trestního stíhání. Po doručení takového opisu je na příslušném státním zastupitelství založen dozorový spis, který je veden až do pravomocného skončení věci. Policejní orgán zasílá státnímu zástupci všechna podstatná rozhodnutí ve věci a na vyžádání i dosud shromážděný spisový materiál za účelem provedení jeho prověrky státním zástupcem. Státní zástupce tak sleduje dodržování zákonnosti v činnosti policejního orgánu, kterému může ukládat závazné pokyny k provedení konkrétních úkonů či postupu ve vyšetřování. Po ukončení vyšetřování je kompletní spisový materiál předložen policejním orgánem dozorovému státnímu zástupci s návrhem na podání obžaloby nebo s návrhem na konečné opatření. Státní zástupce po prostudování kompletního spisu rozhodne o podání obžaloby k soudu nebo ve věci vydá jiné rozhodnutí.

Po podání obžaloby k soudu pak činnost státního zástupce pokračuje v rámci intervence u hlavního líčení a v případě podání opravného prostředku u odvolacího soudu, kde je však přítomen již státní zástupce nadřízeného státního zastupitelství.

Státní zástupce má v přípravném řízení vévodící postavení, které vychází z pojetí kontinentálního evropského procesu. V první řadě musí pečovat o zjištění trestných činů a zachování zákonnosti, zajišťuje ochranu veřejného zájmu, nikoliv tedy pouze zájem státu na potrestání pachatele trestného činu. Přesto, že policejní orgán požívá při provádění úkonů trestního řízení procesní samostatnosti, je vázán pokyny státního zástupce, který má tudíž dominantní postavení, jeho činnost proniká do všech stádií trestního procesu, kde se nejprve zjišťují potřebné podklady, zajišťují a provádějí důkazy a posléze se rozhoduje o vině a trestu.¹³⁶

¹³⁶ Růžička, M. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, s 474 - 468

6.1. Oprávnění a povinnosti státního zástupce

Funkce státního zástupce lze rozdělit do několika oblastí, kterými jsou dozorová činnost (výkon dozoru v trestním řízení), stíhací funkce (právo rozhodovat, proti komu bude podána obžaloba k soudu), rozhodovací funkce v přípravném řízení (meritorní rozhodnutí v přípravném řízení, není-li podána obžaloba) a navrhovací funkce (právo podávat návrhy k soudu o některých závažnějších zásazích do lidských práv a základních svobod).¹³⁷

Státní zástupce je pro výkon své dozorové činnosti vybaven řadou práv a povinností, jež se vztahují k trestnímu řízení ve fázi přípravného řízení i řízení soudního. Po zahájení trestního řízení je státní zástupce stejně jako policejní orgán povinen organizovat svou činnost tak, aby co nejrychleji byly zjištěny skutečnosti odůvodňující zahájení trestního stíhání konkrétní osoby. V tomto stádiu trestního řízení, tedy před zahájením trestního stíhání, je dozorová činnost státního zástupce zahájena obvykle v souvislosti s podáním trestního oznámení přímo na státní zastupitelství nebo v souvislosti s podáním opravného prostředku či podnětu směřujícímu k přezkumu postupu policejního orgánu, eventuálně v souvislosti s předložením materiálů policejního orgánu státnímu zástupci ke konzultaci dalšího postupu ve věci. Státní zástupce je oprávněn ukládat policejnímu orgánu pokyny k provedení úkonů nutných k objasnění věci nebo ke zjištění pachatele. Při prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu má státní zástupce právo vyžadovat od policejního orgánu spisy, a to i v případě, kdy dosud nebylo zahájeno trestní řízení a dále dokumentaci a písemné materiály či poskytnutí zprávy o postupu policejního orgánu v rámci prověřování oznámení. Shledá-li státní zástupce v činnosti policejního orgánu nedostatky, má právo odejmout věc tomuto policejnímu orgánu a přikázat ji jinému. Ze zákonných důvodů může státní zástupce rovněž zahájení trestního stíhání dočasně odložit. Státní zástupce, stejně jako policejní orgán, je oprávněn ve skutkově složitých a závažných věcech přibrat konzultanta k využití jeho odborné pomoci v rámci jeho znalostí ze speciálního oboru.¹³⁸

Státní zástupce je povinen neprodleně vyřizovat žádosti osoby podezřelé i poškozené o přezkum postupu policejního orgánu, zejména žádosti o odstranění průtahů v řízení nebo závad v tomto postupu, přičemž je povinen žadatele o výsledku takového

¹³⁷ Růžička, M. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, s. 493

¹³⁸ § 157 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

přezkumu vyrozumět. Pokud jsou podány žádosti o přezkum postupu státního zástupce, tyto vyřizuje státní zástupce státního zastupitelství, jež je bezprostředně vyššího stupně.¹³⁹

V řízení po zahájení trestního stíhání vykonává státní zástupce dozor dle trestního řádu. V rámci výkonu dozoru je oprávněn zejména:

- 1) dávat policejnímu orgánu závazné pokyny, týkající se vyšetřování,
- 2) vyžadovat od policejního orgánu zprávy o stavu vyšetřování, spisový materiál a provádět jeho prověrku k posouzení, zda postup policejního orgánu neodporuje příslušným právním předpisům a nevykazuje průtahy,
- 3) účastnit se nebo osobně provádět jak jednotlivé vyšetřovací úkony i celé vyšetřování,
- 4) v kterékoliv věci vydávat rozhodnutí:¹⁴⁰
 - a. o zastavení
 - b. o podmíněném zastavení
 - c. o přerušení trestního stíhání
 - d. o postoupení věci jinému orgánu¹⁴¹
- 5) vracet věc policejnímu orgánu po předložení spisu s návrhem na podání obžaloby nebo jiné konečné opatření k doplnění s uvedením pokynů k dalšímu postupu,
- 6) z vlastní iniciativy rušit nezákonná či neodůvodněná rozhodnutí a opatření policejního orgánu s tím, že je státní zástupce oprávněn taková rozhodnutí nahradit vlastními. V případě usnesení o odložení věci je státní zástupce vázán lhůtou třiceti dnů od jeho doručení. Pokud státní zástupce nahradil rozhodnutí policejního orgánu svým vlastním rozhodnutím z vlastní iniciativy, tedy nikoli na základě stížnosti oprávněné osoby, je proti jeho rozhodnutí přípustná stížnost,
- 7) přikázat provádění úkonů ve věci jiné osobě, jež je u daného policejního orgánu služebně činná,¹⁴²
- 8) podat obžalobu,
- 9) sjednat s obviněným dohodu o vině a trestu a podat soudu návrh na její schválení,
- 10) rozhodnout o propuštění obviněného z vazby nebo o změně vazebních důvodů,

¹³⁹ § 157a zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁴⁰ § 174 odst. 2 písm. a) - c) zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁴¹ § 175 odst. 1 písm. a) zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁴² § 174 odst. 2 písm. d) – f) zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

- 11) nařídit zajištění majetku,
- 12) provést zajištění nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení,
- 13) rozhodnout o zničení zajištěné věci dle § 81b TrŘ,
- 14) nařídit exhumaci mrtvoly,
- 15) navrhnout vydání evropského zatýkacího rozkazu či vyžádání obviněného z ciziny,
- 16) provést předběžné šetření v řízení o vydání do ciziny a v řízení o předání na základě evropského zatýkacího rozkazu,¹⁴³
- 17) požadovat údaje, jež jsou předmětem bankovního tajemství a údaje z evidence cenných papírů pro potřeby přípravného řízení,¹⁴⁴
- 18) vydávat předchozí souhlas k zadržení podezřelé osoby,¹⁴⁵
- 19) podat návrh soudu na rozhodnutí v přípravném řízení. Státní zástupce podáním takového návrhu, který směřuje k rozhodnutí o závažných zásazích do ústavně garantovaných práv a svobod, je povinen přezkoumat splnění jeho zákonných podmínek, zejména jde o návrh na vzetí obviněného do vazby, návrh na ponechání obviněného ve vazbě, návrh na vydání příkazu k domovní prohlídce, návrh na příkaz k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Návrhy státního zástupce musí být náležitě odůvodněny a soudu předloženy s potřebnými důkazy tak, aby soud na podkladě předloženého spisového materiálu mohl v souladu s nimi rozhodnout.¹⁴⁶
- 20) nařídit provedení úkonů, jimiž dochází k méně závažnému zásahu do lidských práv a svobod, například nařídit zadržení zásilky (§ 86 TrŘ) či její sledování (§ 87b) TrŘ)
- 21) vydávat souhlas k postupu policejního orgánu, jímž dochází k méně závažnému zásahu do ústavních práv a svobod, například předchozí souhlas k odnětí věci (§ 79 TrŘ) nebo souhlas k nařízení osobní prohlídky (§ 83b TrŘ)

¹⁴³ § 175 odst. 1 písm. b) – j) zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁴⁴ § 8 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁴⁵ § 76 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁴⁶ Růžička, M. Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR. 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, s 524 – 528

6.2. Oprávnění nejvyššího státního zástupce

Oprávnění nejvyššího státního zástupce, vyjádřená v ustanovení § 174a TrŘ, byla do tohoto zákona zavedena novelou č. 265/2001 Sb. Smyslem tohoto ustanovení je garance zákonnosti meritorních rozhodnutí státních zástupců učiněných v přípravném řízení a ve svém důsledku i sjednocení rozhodovací praxe v přípravném řízení. Předmětné ustanovení dává nejvyššímu státnímu zástupci pravomoc rušit do tří měsíců od právní moci nezákonná usnesení nižších státních zástupců, jimiž je zastaveno trestní stíhání nebo rozhodnuto o postoupení věci. Státní zástupce je dle § 173a TrŘ povinen doručit usnesení o zastavení trestního stíhání a o postoupení věci Nejvyššímu státnímu zastupitelství bezodkladně po nabytí právní moci. Shledá-li nejvyšší státní zástupce u takového rozhodnutí nezákonnost a z tohoto důvodu předmětné usnesení zruší, pokračuje v řízení opět státní zástupce, jenž rozhodoval ve věci v prvním stupni a jehož rozhodnutí bylo zrušeno. V tomto případě je však ve svém dalším postupu vázán právním názorem vysloveným nejvyšším státním zástupcem ve zrušovacím usnesení a je povinen nařízené úkony a doplnění provést. K posouzení zákonnosti usnesení nižších státních zástupců o zastavení trestního stíhání nebo postoupení věci může státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství od dotčených státních zastupitelství vyžadovat spisy, dokumenty a jiné materiály a provádět prověrky.¹⁴⁷

6.3. Obžaloba

Obžaloba představuje nejdůležitější rozhodnutí přípravného řízení. K podání obžaloby je výlučně oprávněn pouze státní zástupce, který vystupuje ve funkci veřejného žalobce, jíž byl pověřen ústavou. Dle čl. 80 odst. 1 Ústavy ČR zastupuje státní zastupitelství veřejnou žalobu v trestním řízení. Pokud výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud, je státní zástupce v souladu se zásadou legality dle §2 odst. 3 TrŘ povinen podat obžalobu. Obžalobu lze podat pouze pro skutek, pro který bylo řádně zahájeno trestní stíhání dle §160 TrŘ. Jestliže státní zástupce shledá důvody pro změnu právní kvalifikace skutku, než jaká byla použita v průběhu přípravného řízení, při splnění podmínky zachování totožnosti skutku, musí na tuto skutečnost ještě před podáním obžaloby obviněného a jeho obhájce upozornit a

¹⁴⁷ §174a zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

zjistit, zda s ohledem na změnu právní kvalifikace mají návrhy na doplnění dokazování. O podání obžaloby státní zástupce vyrozumí obviněného, obhájce a poškozeného. V souladu se zásadou obžalovací nemůže být řízení před soudem ve věci samé zahájeno jinak, než na základě obžaloby podané státním zástupcem a následně nelze ani ve věci bez podání obžaloby vynést rozsudek. Vyplyvají-li z důkazů zajištěných v průběhu přípravného řízení o vině obviněného pochybnosti, je státní zástupce povinen podat obžalobu, neboť pouze soud po provedeném dokazování v rámci hlavního líčení může, a v souladu se zásadou *in dubio pro reo* dokonce musí, takové důvodné pochybnosti vyhodnotit ve prospěch stíhané osoby. Státní zástupce však není v případě existujících pochybností oprávněn ve věci meritorně rozhodnout například zastavením trestního stíhání, neboť pro takové rozhodnutí zákon vyžaduje podmínku jistoty, že se skutek nestal nebo nebylo prokázáno, že skutek spáchal obviněný.¹⁴⁸

Náležitosti obžaloby jsou upraveny v ustanovení § 177 TrŘ, dle něhož musí obžaloba obsahovat:

- 1) označení státního zástupce a den sepsání obžaloby
- 2) jméno a příjmení obviněného, den a místo jeho narození, jeho zaměstnání a bydliště
- 3) žalobní návrh
- 4) odůvodnění žalovaného skutku

Žalobní návrh musí obsahovat tzv. skutkovou větu, ve které musí být přesně popsán žalovaný skutek tak, aby nemohl být zaměněn s jiným. Je nutné, aby popis skutku obsahoval místo, čas a způsob jeho spáchání, případně další skutečnosti, odůvodňující použití stanovené trestní sazby, a to včetně popisu subjektivní stránky stíhaného trestného činu. Žalobní návrh dále musí obsahovat zákonné pojmenování trestného činu, který obžaloba v tomto skutku spatřuje a uvedení příslušného ustanovení zákona včetně všech zákonných znaků odůvodňujících použitou trestní sazbu.

V odůvodnění obžaloby je třeba uvést důkazy, o které obžaloba svá skutková zjištění opírá, právní úvahy, jimiž se státní zástupce při posuzování zjištěných skutečností řídil dle příslušných zákonných ustanovení a seznam důkazů, které státní zástupce navrhuje v hlavním líčení provést.

¹⁴⁸ Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, O. a kol. Kurs trestního práva, Trestní právo procesní. 3. Přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s 621-622

Shledá-li státní zástupce zákonné podmínky pro uložení ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné výchovy nebo zabránění věci, navrhne jejich uložení soudem již v obžalobě nebo takový návrh může učinit též samostatně.¹⁴⁹

Jestliže obviněný významně přispěje k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny a zaváže se jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem podat o těchto skutečnostech úplnou a pravdivou výpověď, dozná se k činu, pro který je stíhán, a prohlásí, že souhlasí s označením „spolupracující obviněný“, může státní zástupce v řízení o zločinu (úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nad pět) v obžalobě označit obviněného za spolupracujícího, považuje-li takové označení za potřebné. Pro takový postup státní zástupce zohlední povahu trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, doznání obviněného a jeho osobu a zejména, zda a jakým způsobem obviněný přispěl k objasnění trestného činu, na jehož spáchání se podílel. Za splnění zákonných podmínek vyjádřených v § 178a odst. 2 TrŘ pak může státní zástupce v obžalobě navrhnout upuštění od potrestání spolupracujícího obviněného. Podmínkou pro označení obviněného jako spolupracujícího je jeho předchozí výslech státním zástupcem k obsahu oznámení a jeho doznání, kdy obviněný musí být současně řádně poučen o podmínkách i důsledcích takového označení, zejména o povinnosti setrvat na svém doznání a dodržet své závazky jak v přípravném tak soudním řízení. V případě porušení těchto podmínek ztrácí obviněný výhody spolupracujícího obviněného.¹⁵⁰

K podání obžaloby je příslušný státní zástupce, který vykonával v přípravném řízení dozor nad zachováváním zákonnosti v rámci státního zastupitelství, jež působí u soudu příslušného konat ve věci hlavní líčení, příslušný však může být i státní zástupce vyššího státního zastupitelství, pokud tento vykonával dozor v přípravném řízení a věc nepředal státnímu zastupitelství nižšího stupně. Podáním obžaloby společně s kompletní spisovým materiálem k příslušnému soudu přechází věc ze stádia přípravného řízení do stádia řízení soudního.¹⁵¹ Tato skutečnost se nejvýznamněji projevuje v případě rozhodování o vazbě a počítání lhůt pro maximální dobu trvání vazby dle ustanovení § 72a odst. 1, 2 TrŘ, dle něhož ze zákonem stanovené celkové doby trvání vazby

¹⁴⁹ § 178 zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁵⁰ § 178a zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁵¹ § 179 zákona č.141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

v trestním řízení připadá na přípravné řízení jedna třetina a na řízení před soudem dvě třetiny.

7. Závěr

Ve své práci jsem se věnovala přípravnému řízení trestnímu, které představuje nedílnou součást trestního řízení jako celku. Pro další stádium, tedy pro řízení před soudem, je významné především z hlediska samotného prověřování podezření ze spáchání trestného činu, objasňování některých skutečností a opatřování podkladů důležitých pro soudní řízení. Hlavní funkce přípravného řízení by tedy měla být „pomocná“ ve vztahu k řízení před soudem. Práce je věnovaná přípravnému řízení, týkajícího se dospělých osob, vzhledem k rozsahu tohoto tématu a doporučenému rozsahu diplomové práce, jsem neměla prostor věnovat se přípravnému řízení mladistvých, ačkoli se jedná o nedílnou součást přípravného řízení trestního.

Na počátku práce jsem provedla stručný historický exkurz do přípravného řízení, přičemž jsem věnovala pozornost těm nejdůležitějším novelám trestního řádu, které se přípravného řízení dotkly. Zásady přípravného řízení, i přesto, že jsou notoricky známé, jsem se rozhodla zde taktéž zmínit, a to především z toho důvodu, že mají zásadní význam pro činnost orgánů konajících přípravné řízení. Dále jsou v této kapitole uvedeny subjekty, které mají na přípravné řízení určitý vliv, přičemž jsem se převážně věnovala jejich postavení v rámci řízení a jejich právům a povinnostem. Orgány činné v trestním řízení, jež jsou nepostradatelným subjektem přípravného řízení, jsou zde rovněž obsaženy. Poslední součástí první kapitoly je stručná charakteristika jednotlivých forem přípravného řízení trestního.

Postup před zahájením trestního stíhání, který lze z časového hlediska postavit na první místo v přípravném řízení, je nedílnou součástí další kapitoly, v níž jsem vymezila funkci postupu před zahájením trestního stíhání, způsob samotného zahájení trestního stíhání, včetně neodkladných a neopakovatelných úkonů, jakožto dalšího způsobu, který slouží policejním orgánům a státnímu zástupci k objasnění a prověření důležitých skutečností, nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a zároveň jsou dalším způsobem, jak lze trestní stíhání zahájit. Další část je věnována postupu policejních orgánů při získávání poznatků o trestné činnosti, tedy operativně pátrací činnosti a charakteristice jednotlivých forem operativně pátracích prostředků. Kapitola je ukončena vymezením způsobů, jak je možné prověřování ukončit.

Těžiště této práce spočívá v kapitole nazvané trestní stíhání, které zahrnuje zahájení trestního stíhání a vyšetřování, jež slouží k opatření dostatečných podkladů pro státního zástupce, který poté rozhoduje, zda podat obžalobu k soudu nebo učinit jiné

meritorní rozhodnutí. V rámci vyšetřování jsem pokládala za vhodné vymezit též orgány, které vyšetřování vedou, postup, kterým se tyto orgány musí řídit, a důkazní prostředky, jež slouží k poznání skutečností důležitých k dosažení cíle vyšetřování. Zmínila jsem též zvláštní formu trestního stíhání, k jejímuž zahájení je potřebný souhlas poškozeného. Dohoda o vině a trestu, jež je poměrně novým institutem zavedeným do trestního řádu, je taktéž důležitou součástí skončení prověřování.

Zkrácené formě přípravného řízení je věnována čtvrtá kapitola. Zde jsem se zabývala zvláštnostmi, které odlišují tuto zkrácenou formu od standardního přípravného řízení.

Formám rozhodnutí v přípravném řízení je věnovaná pozornost v následující kapitole, kde jsou uvedeny jednotlivé instituty, kterými lze přípravné řízení ukončit, a tím je postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, schválení narovnání, podmíněné zastavení a přerušení trestního stíhání, přičemž jsem se především zabývala podmínkami, za kterých lze konkrétní úkon učinit.

V závěru své práce jsou uvedeny nejzásadnější funkce státního zástupce, jeho nejdůležitější povinnosti a oprávnění. Dále jsem charakterizovala samotnou obžalobu, k jejímuž podání je oprávněn výlučně státní zástupce. Rovněž jsou zde popsány oprávnění nejvyššího státního zástupce.

Smyslem nové právní úpravy, která sledovala přenesení dokazování v trestním řízení před soud, bylo především urychlení trestního řízení a „šetření“ svědků a zejména poškozených, aby vedle toho, že jim trestným činem pachatele byla způsobena újma, nebyli vystavováni povinnosti opakovaně se dostavovat k orgánům činným v trestním řízení k podání své výpovědi. Je pravdou, že v jednodušších případech je věc s obžalobou předána k soudu ve stavu, v němž v rámci prvotních úkonů podaly vysvětlení osoby, které byly ztotožněny například přímo na místě činu či krátce po jeho zjištění. Vedle toho však existuje řada trestních věcí, v nichž policejní orgány vyslychají potenciální svědky pouze na úřední záznamy v rámci podání vysvětlení dle § 158 odst. 6 TrŘ, tyto výslechy jsou však v podstatě prováděny stejným způsobem, jako kdyby se jednalo o výslech osoby v procesním postavení svědka, svědci jsou předvoláni na policejní orgán, kam se musejí dostavit, podat svou výpověď, o níž je sepsán úřední záznam o podání vysvětlení, po jejím přečtení tento podepisují, takže čas strávený při tomto úkonu je zcela shodný s časem, který by osoby strávily při podání svědecké výpovědi. Jediným rozdílem je skutečnost, že o podání vysvětlení policejní orgány

obvykle v případě obhajoby nevyrozumívají obhájce obviněného, který se v důsledku toho takového úkonu nemůže účastnit a nemůže těmto osobám klást otázky. Protože podání vysvětlení nemůže soudu sloužit jako důkaz a úřední záznam o podání vysvětlení osob lze v hlavním líčení číst pouze se souhlasem státního zástupce a obžalovaného, je nezbytné tyto osoby opakovaně předvolávat k jejich výslechu v rámci hlavního líčení, čímž rozhodně nedochází k časovým úsporám ani v rámci trestního řízení, ani v rámci života svědků. Pokud by výslechy již v přípravném řízení byly provedeny na protokol o výslechu svědka, bylo by možné takové protokoly, které obsahují důkazně méně zásadní informace k projednávané věci, za splnění zákonných důvodů v rámci hlavního líčení pouze přečíst. V tomto směru, dle mého názoru, úmysl zákonodárce, k němuž zákonnou úpravou směřoval, nebyl zcela naplněn, protože ne vždy je ustanovení § 164 odst. 1 TrŘ policejním orgánem bezvýhradně respektováno. Nikoliv výjimečná je i praxe policejních orgánů, projevující se zejména při vyšetřování drogových deliktů, kdy odběratelé návykových a omamných látek jsou nejprve policejním orgánem vyslýcháni na podání vysvětlení bez přítomnosti obhájce, poté ještě v přípravném řízení znovu na protokol o výslechu svědka a jejich výslech v procesním postavení svědka je znovu opakován v rámci hlavního líčení před soudem. Tímto postupem může jednak docházet k jistému omezení práva na obhajobu z důvodu neumožnění přítomnosti obhájce u podání vysvětlení, především se však délka trestního řízení výrazně prodlužuje. Pokud by však zákonná úprava směřující k přenesení těžiště dokazování před soud byla zejména policejními orgány dodržována a respektována, došlo by k výraznému odlehčení jak práce policejních orgánů, tak délky trestního řízení i k posílení práva na spravedlivý proces.¹⁵²

¹⁵² Dle poznatků z konzultace ohledně trestní věci vedené u Obvodního soud pro Prahu 7, č.j. 39 T 30/2013, Obvodního soudu pro Prahu 5, č.j. 19 T 51/2010 a vedeného Policií ČR- Krajské ředitelství policie hl. města Prahy, Služba kriminální policie a vyšetřování - Odboru obecné kriminality, 8.oddělení , č. j. KRPA-275488-94/TČ-2013-000078

8. Resumé

In my thesis I dealt with preliminary criminal proceeding, which represents an integral part of criminal proceeding. The purpose of criminal proceeding has been changed by the legislation in the last years. For the next stadium, which is the trial, the preliminary criminal proceeding is important especially for the proving of suspicion of committing a criminal act, clarifying some facts and procurement of some proves important for the trial. The main purpose of the preliminary criminal proceeding should be a „helpful“ purpose related to the trial.

I focused on the preliminary criminal proceeding from the point of view of individual stadium, of the organs important for the proceeding and also of the institutes themselves, which appeal in the preliminary criminal proceeding.

The beginning of the thesis contains a description of the historical background of the preliminary criminal proceeding, the enumeration of the basic principles of the preliminary criminal proceeding, the characteristics of the subjects, who appeal in the preliminary criminal proceeding and also a brief explanation of different type sof the preliminary criminal proceeding. In the next chapter the process before mening of the trial is described, including the opening of the criminal trial, the end of proving and the explanation of operational means of searching. Further in my thesis there is the issue of the criminal prosecution from its beginning until its end. In this part there is also explained the investigation itself, the organs which play an important role during the investigation and the proves which are used the most. I have not forgotten to mention a relativem new institute of the plea-deal, neither. In the fourth chapter I concentrated on the abbreviated form of the preliminary criminal proceeding where I mentioned the specialities which maket his form different from the standard procedure. I described individual forms of decision used to end the preliminary criminal proceeding. In the conclusion I mentined the position of the prosekter and the highest prosecutor in terms of the preliminary criminal proceeding where I focused on their most important rights and duties. In this chaper I also characterised the action, which is the prosekter authorised to use.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

Knižní díla

- CÍSAŘOVÁ, Dagmar, Jaroslav FENYK a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-807-3573-485
- DVOŘÁK, Vratislav a Martin KLOUBEK. *Základy operativně pátrací činnosti policie v definicích a schématech*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2011. ISBN 978-80-7251-351-2.
- FENYK, Jaroslav. *Vademecum státního zástupce*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2003. Právní rukověť. ISBN 80-86395-80-4
- HENDRYCH, Dušan, Jaroslav FENYK a Tomáš GŘIVNA. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, xxii, 1459 s. ISBN 978-80-7400-059-1
- JELÍNEK, Jiří, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Trestní právo procesní: podle novel. právní úpravy účinné od 1.1.2010*. 3.přeprac. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2010, 784 s. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-30-1
- JIŘÍ JELÍNEK, Zdeněk Sovák a Martin KLOUBEK. *Trestní zákon a trestní řád: úplné znění zákonů o policii, o výkonu vazby, o výkonu trestu odnětí svobody, o probační a mediační službě : úplné znění vyhlášky Ministerstva spravedlnosti o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb : advokátní tarif : s poznámkami a judikaturou podle stavu k 1.1.2002*. 16., aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2008, 2 v. (xxiv, 3011 p.). ISBN 80-720-1304-1.
- JELÍNEK, Jiří, Jiří ŘÍHA a Zdeněk SOVÁK. *Rozhodnutí ve věcech trestních: se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. Vyd. 2., V nakl. Leges vyd. 1. Praha: Leges, 2008, 368 s. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-004
- RŮŽIČKA, Miroslav. *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2005, 745 s. Právní rukověť. ISBN 80-7179-929-7
- RŮŽIČKA, Miroslav a Jana ZEZULOVÁ. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2004, xxiv, 745 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 80-717-9817-7
- RŮŽIČKA, Miroslav. *Přípravné řízení a stadium projednávání trestní věci v řízení před soudem*. Lexis Nexis CZ s.r.o., 2005, 158 s. ISBN 80-86199-93-2
- ŠÁMAL, Pavel, NOVOTNÝ, František, VONDRUŠKA, František a NOVOTNÁ, Jaroslava. *Přípravné řízení trestní: trestní právo procesní*. 3.,

přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003, xxviii, 1443 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-717-9741-3.

- ŠÁMAL, P., BAXA, J., GŘIVNA, T., KRÁL, V., NOVOTNÁ, J., PÚRY, F., RŮŽIČKA, M., ŠKVAIN, P. *Trestní řád. Komentář. I., II. díl.* 2008. vyd. Praha : C.H. Beck, 2008, 3011 s. ISBN: 978-80-7400-043-0
- ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice.* Vyd. 1. Praha: Leges, 2012, 128 s. ISBN 978-808-7576-304
- MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní.* 3., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007c1999, 2 v. (xxiv, 3011 p.). ISBN 978-80-7179-572-8
- *Teoretické otázky přípravného řízení trestního: sborník příspěvků z teoretického semináře s mezinárodní účastí pořádaného dne 20. listopadu 2002.* Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky, 2002, 162 s. ISBN 80-725-1118-1

články

- KRÁL, Vladimír.: Dohoda o vině a trestu v návrhu na novelizaci trestního řádu, časopis Právní rozhledy, Praha: C.H.BECK, 2008, č.20. ISSN 1210-6410
- VANTUCH, Pavel. K oprávněnosti poškozeného nahlížet do spisu ve stadiu postupu před zahájením trestního stíhání, časopis Trestněprávní revue. Praha: C.H.BECK, 2005, č.6. ISSN 1213-5313

právní předpisy

- Ústava české republiky
- Listina základních práv a svobod
- zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- zákon č. 39/1967 Sb., o znalcích a tlumočnicích
- zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství
- zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních
- zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)

internetové zdroje

- www.sagit.cz